

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2019

Adéla Pechrová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

Bakalářská práce

Utopické obrazy společnosti v renesanční filosofii
Utopian Vision of Society in Renaissance Philosophy

Autor: Adéla Pechrová
Studijní program: B6101 Filozofie
Studijní obor: Filozofie a společenské vědy
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michal Rigel

Hradec Králové, 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Utopické obrazy společnosti v renesanční filosofii* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

Adéla Pechrová

Zadání bakalářské práce

Autor:	Adéla Pechrová
Studium:	F16BP0178
Studijní program:	B6101 Filozofie
Studijní obor:	Filozofie a společenské vědy
Název bakalářské práce:	Utopické obrazy společnosti v renesanční filosofii
Název bakalářské práce AJ:	Utopian Vision of Society in Renaissance Philosophy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V úvodní části této bakalářské práce pojednám o utopickém myšlení z teoretického hlediska, vymezím význam termínu a pokusím se stručně zachytit jeho historii. Hlavním předmětem mého badatelského zájmu budou díla Utopia od Thomase Mora a Nová Atlantis od Francise Bacona, částečně chci pracovat i s knihou Sluneční stát od Tomasse Campanelly. Každé z výše jmenovaných děl představuje svébytný obraz společnosti, který se vzájemně poměrně dost liší. Mým cílem je popsat jednotlivé státní systémy, identifikovat hlavní utopické znaky, porovnat je a interpretovat s ohledem na současnost.

Aínsa, F. 2007. Vzkříšení utopie. Brno: Host Campanella, T. 1979. Sluneční stát. Praha: Mladá fronta. Bacon, F. 1980. Nová Atlantida a Eseje. Praha: Mladá fronta Levitas, R. 1990. The Concept of Utopia. Cambridge: Peter Lang. Mannheim, K. 1991. Ideologie a utopie. Bratislava: Archa. More, T. 1978. Utopie. Praha: Mladá fronta. Naxera, V. ? Stulík, O. 2012. Komparace sociálních utopií. Brno: Václav Klemm. Negley, G. ? Patrick, M. 1962. The Quest for Utopia: an Anthology of Imaginary Societies. New York: A Doubleday Anchor Books. Ricoeur, P. 1986. Lectures on ideology and utopia. New York: CUP.

Garantující pracoviště:	Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Michal Rigel
Oponent:	Mgr. et Mgr. Jan Černý, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	27.3.2018

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. et Mgr. Michalovi Rigelovi, za vedení mé práce, odborné konzultace a doporučenou literaturu.

ANOTACE

PECHROVÁ, Adéla. *Utopické obrazy společnosti v renesanční filozofii*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019. 45 s.

Bakalářská práce „*Utopické obrazy společnosti v renesanční filozofii*“ se zabývá utopickými ideály společnosti v renesančních dílech, kterými jsou Morova *Utopie*, která dala název celému žánru, Campanellův *Sluneční stát* a Baconova *Nová Atlantida*. Zaměřuje se na charakteristiku pojmu utopie, včetně historického a literárního původu. Cílem práce je popsat jednotlivá utopická zřízení společnosti v daných dílech, geografii, politickou formu, identifikovat hlavní utopické znaky a zařadit je do historického kontextu. Součástí práce je také komparace jednotlivých utopických konceptů společnosti, která se zaměřuje na podobné či naopak odlišné rysy utopických států. Na závěr je zde pokus o interpretaci utopií s ohledem na současnost.

Klíčová slova

Bacon - Campanella - More - Nová Atlantida - Sluneční stát - Utopie

ANNOTATION

PECHROVÁ, Adéla. *Utopian Vision of Society in Renaissance Philosophy*.
Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019. 45 s.

This Bachelor thesis “*Utopian Vision of Society in Renaissance Philosophy*“ deals with utopian visions of society in Renaissance works, which are More’s *Utopia*, which gave the name to the whole genre, Campanella’s *The City of the Sun* and Bacon’s *New Atlantis*. It focuses on characteristics of utopia, including historical and literary origins. The purpose of the work is to describe the utopian establishment of society in the given works, geography, political form, identify utopian features and its setting within the period context. Part of the thesis is also a comparison of the individual utopian concepts of society, which focused on similar or different features of utopian states. Finally, there is an attempt to interpret utopia with aspect to the present.

Keywords

Bacon - Campanella - More - New Atlantis - The City of the Sun - Utopia

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. VYMEZENÍ TERMÍNU UTOPIE	9
2. HISTORICKÝ A LITERÁRNÍ PŮVOD UTOPIE	11
3. THOMAS MORE A UTOPIE.....	13
3.1. O ŽIVOTĚ V „MOROVĚ ANGLII“, JAK JE POPSÁNA V UTOPII.....	14
3.2. GEOGRAFICKÁ FORMA MOROVA UTOPIKÉHO STÁTU	17
3.3. POLITICKÉ USPOŘÁDÁNÍ UTOPIE.....	19
3.4. ŽIVOT OBYVATEL V UTOPII.....	20
4. TOMMASO CAMPANELLA A SLUNEČNÍ STÁT	26
4.1. GEOGRAFICKÁ FORMA SLUNEČNÍHO STÁTU.....	27
4.2. POLITICKÉ USPOŘÁDÁNÍ SLUNEČNÍHO STÁTU	28
4.3. ŽIVOT OBYVATEL SLUNEČNÍHO STÁTU	30
5. FRANCIS BACON A NOVÁ ATLANTIDA	32
5.1. GEOGRAFICKÁ FORMA NOVÉ ATLANTIDY	33
5.2. VĚDA V ČELE NOVÉ ATLANTIDY	33
5.3. ŽIVOT OBYVATEL VE STÁTĚ VĚDY.....	35
6. JEDNOTLIVÉ PODOBY UTOPIKÝCH SPOLEČNOSTÍ VE VYBRANÝCH RENEŠANČNÍCH DÍLECH.....	36
7. INTERPRETACE UTOPIÍ S OHLEDEM NA SOUČASNÝ SVĚT.....	39
ZÁVĚR.....	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	43

Úvod

Utopie je již od nepaměti součástí lidského myšlení. Snad každý z nás přemýšlí, či už někdy za svůj život přemýšlel, jak by mohl učinit tento svět lepším. V každém období naší historie se vyskytuje část společnosti, která je nespokojená s nastolenou společenskou či politickou situací. A právě na základě těchto nespokojeností vznikají utopie, které přináší pozitivní protinávrh, jak by daná situace šla změnit. Utopičtí autoři si tedy pro způsob kritiky své doby zvolili popis společnosti ideální. Moje práce se zaměřuje na renesanční utopické autory, konkrétně na Thomase Mora, Tommase Campanellu a Francise Bacona. Tito autoři nám prezentují svůj svébytný obraz ideálního státu, který je protikladem k jejich době.

Tato bakalářská práce se na svém začátku zabývá vymezením definice termínu utopie, následně stručně nastiňuje historický a literární původ, v návaznosti vysvětluje myšlenku utopie jako součást lidského uvažování. Práce se nadále věnuje jednotlivým utopickým dílům, které jsou hlavním tématem mé práce. Mezi primární díla patří *Utopie* od Mora, *Sluneční stát* od Campanelly a *Nová Atlantida* od Bacona. U jednotlivých popisů nejprve představuje jak autora každé jednotlivé utopie, následně uvádí do historického kontextu, a nakonec je zde popis samotných utopických států. Práce se zabývá i podobnostmi a odlišnostmi v jednotlivých obrazech utopické společnosti v renesanční filozofii. Na závěr je zde interpretace utopie s ohledem na současnou dobu.

Jako významná sekundární literatura při psaní práce sloužila kniha od Vladimíra Naxery - *Komparace sociálních utopií*. Tato kniha posloužila jako opora k porovnání jednotlivých utopických modelů. Mezi další sekundární literaturu patří knihy *Vzkříšení utopie* od Fernanda Aínsy nebo také *Utopos to byl, kdo učinil mě ostrovem* od Patrika Ouředníka.

1 Vymezení termínu utopie

Jedná se o velmi obtížně definovatelné slovo, které vzniklo z fúzi dvou řeckých slov, a to konkrétně z *outopos*, což znamená „ne-místo“ a *eutopos* neboli „dobré místo“. Na základě toho je utopie široce vnímána jako představa ideální společnosti.¹

Vůbec poprvé užívá slovo utopie Thomas More, který tak nazve vymyšlený ostrov, na kterém se odehrává děj jeho spisu „*O nejlepším stavu státu a o novém ostrově Utopie*“ (lat. *De optimo rei publicae statu deque nova insula*), který byl poprvé vydán roku 1516.²

Až díky tomuto spisu začne reprezentovat slovo utopie nějakou vizi ideální lidské společnosti, a tedy i ideální uspořádání státu, ve kterém žijí lidé šťastně, v blahobytu a vládne jim ideální vláda. Dílem Utopie žánr dostane přesně dané prvky. Mezi ty patří detailní popis politického uspořádání daného státu, stejně tak i náboženství, ekonomie, soukromého vlastnictví ale třeba i velmi podrobný popis fungování rodiny včetně její sexuality a výchovy. To vše v imaginární souvislosti. Je důležité to zmínit, neboť je jinak velmi těžké odlišit utopický žánr jako takový od politického manifestu.³

Příznačné je pro utopie až do konce 19. století to, že mají víru v pokrok a celkové zlepšení světa. Sociální utopie vlastně vznikají téměř společně se zlem, které se ve společnosti vyskytuje, tedy nespravedlnost, vykořisťování a chudoba.⁴

Pro utopie je zároveň typické, že jsou kritikou stávajících poměrů, slouží nám jako kontrast k vládnoucímu řádu a zároveň jsou předobrazem řádu ideálního, protože obsahují pozitivní návrh, jak zlepšit dosavadní situaci ve společnosti. Tedy jsou jakousi anticipací budoucího společenského zřízení, a zároveň jsou kontrastem k panujícímu řádu, u kterého zvýrazňují jeho zápory.

Utopie lze většinou rozeznat i díky tomu, že jsou psány formou cestopisu, jehož děj se odehrává na nějakém neznámém místě mimo náš prostor a čas, jako je právě neobjevený ostrov, místa v horách, v pralesech apod.⁵ Toto jejich umístění na světě odlehlých místech souvisí s rozmachem zámořských objevů a plaveb v této době, při nichž byla objevována nová a světu dosud nepoznaná místa.⁶

Mezi základní paralely a znaky lze považovat tedy vyčleněnost takového místa, se kterým je úzce spjata i autarkie, kterou lze považovat právě za důsledek vyčleněnosti.

¹ Ruth Levitas, *Utopia as Method*, str. 3.

² Alena Bakešová, *Filosofický slovník*, str. 337.

³ Patrik Ouředník, *Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*, str. 11.

⁴ Milan Šimečka, *Sociálně utopie a utopisti*, str. 14.

⁵ Alena Bakešová, *Filosofický slovník*, str. 337.

⁶ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 46.

Patří sem i již zmiňovaná mimočasovost, tedy v utopiích neexistuje minulost ani budoucnost, a to vylučuje další vývoj utopických společností. Následujícím znakem ale může být také utopické město, které je geometricky dokonale propracované, či reglementace takové společnosti. Jedná se však o přísnou reglementaci všedního života, tedy obyvatelům jsou přesně definovány všechny stránky kolektivního a soukromého života, což má vést k trvalému vyřešení všech jejich problémů.⁷

Utopičtí autoři tedy popisují, jak detailně ideálně funguje pro ně smyšlená společnost. Zároveň je nutné říct, že z jejich popisů je zřejmé, že by takto mohla fungovat i společnost v reálném světě, tedy dávají nám naději. Přesto však myšlenka existence tohoto místa není klíčová.

Už autor Ernst Bloch předpokládal existenci našeho jakéhosi „utopického impulsu“, který je základem lidské touhy po životě, což zahrnuje i představovat si náš vytoužený život nebo jenom snít o tom, že se máme líp než doposud. Tento impuls má své počátky ze zkušeností lidí s hladem, s bídou nebo stačí silný pocit, že nám něco chybí. Tento nedostatek naše mysl řeší představami o naplnění našeho dostatku.⁸

Pro utopické popisy společnosti se vžilo označení sociální utopie. Takto nazývá představy o ideálním společenském zřízení i Karl Mannheim. Ten se od počátku 20. let zaměřuje na problematiku ideologií, kde mimo jiné rozebírá i utopie. Mannheim však vnímá polaritu pojmů utopie a ideologie.⁹ Oba pojmy jsou odlišné už svým původem, termín utopie vymezil Thomas More, když napsal dílo *Utopie*. U ideologie nic takového není, proto je ho velmi těžké tento pojem uchopit.¹⁰ Dle Mannheima je velmi těžké vymezit, co je utopie a co ideologie, protože obě směřují ke konání toho, co zrovna aktuální bytí neumožňuje. Zároveň ale tvrdí, že obě mají odlišný počátek. Utopie určuje vždy vládnoucí vrstva, naopak ideologie určuje vrstva, která usiluje o vzestup a nachází se v existenciálním napětí. Také podle Mannheima můžeme utopie pochopit jako určité sociální ideály, které se nikdy neuskuteční. Přirozeně za utopické považujeme vše, co nějakým způsobem přesahuje naši skutečnost, naše chápání, a my to tím pádem nepovažujeme principiálně za uskutečnitelné.¹¹

Spousta děl tohoto typu byla zapomenuta, ovšem jen fakt, že odborníci zaznamenali existenci utopií, svědčí o jejich vážnosti. Slovo utopie tedy možná může představovat

⁷ Fernando Aínsa, *Vzkříšení utopie*, str. 21-24.

⁸ Ruth Levitas, *Utopia as Method*, str. 5.

⁹ Paul Ricoeur, *Lectures on ideology and utopia*, str. 2-3.

¹⁰ Tamtéž, str. 269

¹¹ Karl Mannheim, *Ideologie a utopie*, str. 236.

jakousi chiméru, přesto je to označení pro morální a společenský ideál. Skrývá se za nimi označení pro vize možné lepší společnosti, které jsou nezávislé na tom, jestli je šance je zrealizovat.¹²

Mně přijde zajímavý fakt, že ideál dokonalé společnosti je pro každého autora odlišný. Každý z mnou popisovaných utopických autorů prezentuje svůj svébytný obraz dokonalé společnosti. Například Thomas More kladl důraz na právní organizaci státu, na rodinu, na společenskou rovnost a odstranění majetku, naopak Francis Bacon ve svém nedokončeném díle klade důraz pouze na vědu a poznání, v níž nachází zdroj opravdového bohatství. Společenský a zároveň i státní ideál je u každého odlišný, každý má svou vlastní ideologii.

Přesto ne každý, kdo uvažuje o jiné možné skutečnosti je skutečně utopistou. „*Je jím však ten, kdo chce skutečnost absolutně špatnou nahradit skutečností absolutně dobrou.*“¹³

Utopie jako taková se nám sice může jevit jako pouhá fikce, ovšem opak je pravdou, i fikce hraje důležitou roli v naší společnosti. Pouze díky fikci mohou naše dějiny pokračovat, bez iluzí se naše společnost žene do záhuby.¹⁴

S postupem času se pojem utopie přestává orientovat pouze na zřízení ideálního státu a společnosti. Přenáší se například i na oblasti technologického pokroku. Mnoho utopických vizí se v dnešní době stalo pravdou. Vzpomeňme na Julesa Verne a jeho knihy o letech balónem, ponorkách a dalších predikcích budoucnosti.

Utopie se ale postupem času také přetransformuje na dystopii, která nám naopak ukazuje společnost v tom nejhorším možném světle, kdy místo ideálního scénáře dostaneme ten katastrofální.

2 Historický a literární původ utopie

První autor, který napsal již osmnáct set let před Morem utopické dílo, byl Platón. Konkrétně se jedná o jeho spis *Ústava*.¹⁵ Za tedy úplně prvotní utopické dílo lze považovat *Ústavu*, ve které jako první autor popisuje své vlastní pojetí ideálního státu, na kterou následně navazuje mnoho dalších nejen renesančních autorů. Ve svém pozdějším spise *Zákony*, naopak svoje radikální představy o ideálním státu z *Ústavy*, poměrně krotí.

¹² Jerzy Szacki, *Utopie*, str. 16.

¹³ Tamtéž, str. 21.

¹⁴ Patrik Ouředník, *Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*, str. 14.

¹⁵ Více v PLATÓN, (2005): *Ústava*. OIKOYMENH, 4. vyd. Praha. ISBN 80-7298-142-0.

Vlastně veškerá literatura s utopickými ideami a možnými dalšími sociálními teoriemi začíná právě u Platónových spisů.¹⁶

Jeho hlavním cílem bylo vyřešit tendenci k rozkladu světa, jenž dle něho mohl i za to, že se nemůže uskutečnit vznik dokonalého státu. Počátek všeobecného rozkladu našel v politickém uspořádání společnosti. V jeho spisech o ideální *polis* si nelze nevšimnout analogií s totalitarismy, protože Platón nám ve svých dílech předkládá řešení v podobě nerovné třídní společnosti. Totalitární vyznění jeho teorie podporuje například i K. R. Popper ve své knize *Otevřená společnost a její nepřátelé*, který mimo Platóna kritizuje i Aristotela, Hegela a Marxe. Nutno však říct na Platónovu obhajobu, že tento společenský model sepsal více než dva tisíce let před diktaturami. Tudíž nemohl tušit, jaké by toto rozvržení mohlo mít důsledky.

Nejvýše je u Platóna třída filozofů, kteří jsou předurčení vládnout, protože mají znalost ideje dobra a mohou tedy moudře a spravedlivě řídit stát. O třídu níž, jsou ochránci státu, kteří mají na starost bezpečnost. Nejniž jsou pak rolníci, obchodníci, řemeslníci, kteří ale na rozdíl od předchozích dvou tříd, mohou vlastnit majetek. Platón zde vychází z báje, kdy Bůh při vytváření lidstva přimísil každému z nás buď zlato, stříbro nebo měď a železo.¹⁷

Tohle je tedy společenské rozdělení jeho ideálního a nejlepšího možného státu, který funguje na základě tří společenských prvků. Pro Platóna je možná jediné spravedlivá obec, která by měla být jako spravedlivá duše. Všechny části obce mají být v rovnováze a sloužit státu jako celku. Všichni zde mají dané své postavení ve společnosti, ze kterého nevystupují a nečiní nic, co by jejich postavení nebylo předurčeno, naopak dopomáhají k celkové rovnováze spravedlivé obce.¹⁸ Platón také nesouhlasil s expanzí zahraniční politiky, jež je nad rámec optimální velikosti státu. Stačí především, aby stát uspokojil přirozené potřeby svých obyvatel.¹⁹

Po vydání Utopie se po utopických myšlenkách v jiných dílech, začalo pátrat. Dají se najít například v Augustinově pojednání O Boží obci²⁰, či dokonce ještě předtím v Bibli. S termínem utopie se ale setkáváme až díky spisu Utopie. První byl tedy Thomas More, díky kterému vznikl název literárního žánru, který popisuje představu fungování ideálního státu, jež je mnohdy dáván do kontrastu s řádem aktuálně panujícím.

¹⁶ Milan Šimečka, *Sociálne utópie a utopisti*, str. 19.

¹⁷ Platón, *Ústava*, str. 105.

¹⁸ E. Rothstein, Herbert Muschamp, M. E. Marty, *Visions of Utopia*, str. 5.

¹⁹ Richard Saage, *Politische Utopien der Neuzeit*, str. 25.

²⁰ Více v AUGUSTIN. *O boží obci knih XXII*. Přeložil Julie NOVÁKOVÁ. Praha: Karolinum, 2007.

Lze si odvodit, že primárním posláním utopií je upozornit na problémy ve společnosti. Důvod vzniku utopií a proč se vlastně zabývají ideologií ideálního státu, hledejme tedy nejspíš v historii, a především v období, ve kterém autoři žili. Protože všechny utopie svým způsobem reagují na aktuální nastolení ve společnosti a navracejí se ke starším pořádkům. Právě i Platón se ve svých dílech navrácí k menšinové vládě moudrých filozofů, kterým podléhá většina nevědoucích. Renesanční autoři se zase navrácí k Platónovi a jeho spravedlivému zřízení, kdy je nutný návrat k blaženosti, který ovšem vede přes majetkovou rovnost.²¹

Podívejme se na utopie taky z jiného úhlu pohledu. Vlastně všechny nejhorší režimy naší historie, jako bylo Hitlerovo Německo, Sovětský režim či Maova kulturní revoluce se zrodily z utopické vize. Tedy může nastat i situace, kdy se ony ideály promění v sociální peklo. Výše zmiňovaný K. R. Popper zároveň také řekl, že ti, kteří sní o vybudování nebe na zemi, vytvoří jenom peklo.²² Utopické vize tedy nejsou v průběhu našich dějin za každou cenu pouze a jenom nevinné ideály.

Zpět ale k Morovi a dalším utopickým autorům, kteří ve svých dílech vycházejí právě z Platónských myšlenek.

3 Thomas More a Utopie

Sir Thomas More se narodil roku 1478 v Anglii a zemřel 6. července 1535.

Byl politikem, právníkem a v neposlední řadě také spisovatelem, tedy se jednalo o velmi vzdělaného muže, který pocházel z bohaté měšťanské rodiny a jeho otec byl soudce. More se již v útlém věku začíná vzdělávat, později studuje v Oxfordu. Na nařízení svého otce nastupuje na práva v Londýně, kde se stane advokátem.²³

Thomas More díky svým studiím, na které nebyl od otce dostatečně finančně připraven, pozná strádání a hlad. Možná i to v něm probudí silné sociální citění.²⁴

Velmi kritizuje církev, která prochází reformací, a nelíbí se mu představa vzniku nových církví, které podle něj narušují církevní jednotu. Na základě těchto svých přesvědčení vstoupí na několik let do kláštera.²⁵

Roku 1504 vstupuje More i do politiky, čímž začne zasahovat do veřejného života a začne mít neshody s králem Jindřichem VII., ty ho nakonec donutí prchnout na venkov.

²¹ Aleš Havlíček, *Je Morův spis Utopie utopický?*

²² E. Rothstein, Herbert Muschamp, M. E. Marty, *Visions of Utopia*, str. 5.

²³ Helena Tampierová, *Thomas More státník a teolog*, str. 51-109.

²⁴ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 48.

²⁵ Tamtéž.

Po jeho smrti, kdy nastupuje na trůn Jindřich VIII., se More vrací jako uznávaný advokát. Následně roku 1515 odjíždí na pracovní cestu do Flander, kde má zastávat zájmy londýnských obchodníků. Během tohoto pobytu začíná psát *Utopii*. Měl se tam totiž údajně setkat s námořníkem Rafaelem Hytholdaiem, který se účastnil plaveb Ameriga Vespucioho, při kterých měl narazit na onen ostrov Utopie.

Velmi stručný výčet Morova politického života je následující, byl zástupcem londýnských kupců i londýnského šerifa, povýšil do rytířského stavu, stal se mluvčím parlamentu, a dokonce také lordem kancléřem.²⁶ Osudným se mu nakonec stalo, že odmítl uznat krále za hlavu církve. Jindřich VIII., ho kvůli tomu odsoudí za velezradu a nechá ho popravit.²⁷

Díky tomuto vzdělanému humanistovi a právníkovi se ale zrodila *Utopie*, která dala název i stejnojmennému literárnímu žánru. Kniha je rozdělena na dvě části. V té první More ostře kritizuje sociální poměry, které panovaly v Anglii v 16. století. Jedná se o dobu, kdy začíná převládat kapitalismus v zemědělství, to však vede k mnoha dalším důsledkům, jako je například ekonomická krize či značná míra inflace. Zároveň se rapidně zvýšila průměrná cena základních potravin, což však byl pro občany rozsudek smrti. Mnohdy se kvůli přežití uchýlovali ke krádežím, za které následoval krutý trest. Celkově v Anglii klesala životní úroveň, mezi lidmi byly značné sociální rozdíly.

Tyto všechny faktory kriticky ovlivnily Thomase Mora, aby sepsal své životní dílo, ve kterém navrhuje zlepšení tehdejší situace v Anglii. Popis ideálního státu *Utopie* se nachází ve druhé části, v něm lze i nalézt ono spásné řešení pro předtím popisovanou situaci v Anglii. Celé dílo je cestopisem a je psáno formou dialogu mezi literární postavou Thomase Mora a mořeplavcem Rafaelem Hythlodaiem.

3.1 O životě v „Morově Anglii“, jak je popsána v *Utopii*

První část tedy kriticky reflektuje situaci v Anglii. Thomas More zde vede dialog s Rafaelem Hythlodaiem, jehož jméno se dá přeložit z řečtiny jako „žvanil“.²⁸ To značně snižuje věrohodnost tohoto vypravěče, a zároveň z toho lze usoudit, že More svému utopickému vyprávění o ideálnosti jakéhosi státu a uskutečnění takového cíle, plně

²⁶ Helena Tampierová, *Thomas More státník a teolog*, str. 51-109.

²⁷ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 49.

²⁸ Tamtéž.

nevěřil. Tedy More svou volbou jména pro hlavního vypravěče značně dopředu znevažuje vše, co bude vyprávět.²⁹

V úvodu píše Thomas More Petru Aegidioví, že mu konečně zasílá svůj rukopis o utopijském státě. Zmiňuje hlavního vypravěče Rafaela Hythlodaia, který jim vyprávěl o svém pobytu na neznámém ostrově. Zároveň More vyjadřuje stud, protože ani neví, ve kterém moři tento ostrov leží. Rafael Hythlodaia, je velmi vzdělaný muž, který procestoval svět a také se připojil k Amerigo Vespuccimu. vzdal se svého majetku ve prospěch své rodiny a přátel, tudíž nelpí na materiálu, žije vlastně asketickým životem, a navíc ovládá mravy a zřízení každého národa.³⁰

Hythlodaia si More zvolil jako vypravěče asi proto, aby se chránil. Jeho prostřednictvím následně kritizuje poměry v Anglii, kritizuje nepracující lid, tedy šlechtu, která pouze vybírá daně, ale sama nepracuje. More jako literární postava zároveň v textu Hythlodaia poněkud krotí v jeho radikální kritice.

Zároveň je v této kratší části z autora cítit, že se neumí srovnat s vymizením křesťanské solidarity, kterou nahradil kapitalismus, který se mu jeví jako nespravedlivý.

Dochází totiž k zániku klasického hospodářství na venkově, kdy rolníci obdělávali pronajatou půdu. I ta se stala zdrojem peněz šlechty, která těží z velké poptávky po ovčí vlně a díky tomu provádí značné změny. Začne „ohrazováním“, při němž jsou rolníci z pronajaté půdy vyhnáni, načež jsou všude dána stáda ovcí, aby byl dostatek vlny k obchodování. More popisuje šlechtu jako lidi, kteří žijí v zahálce jako trubci, a ještě z práce jiných, které odírají až na kůži. Tato společenská vrstva navíc ani jiný způsob hospodaření nezná.³¹ Tudíž aby vznešení a urození páni mohli mít výtěžky z vlny, vyženou lidi z pronajaté půdy, a přitom se neštítí naprosto ničeho. Uchýlí se klidně ke lsti či dokonce k násilí, aby dosáhli svého. Tito lidé ale nemají kam jít, takže co jim nakonec zbývá jiného než začít krást, aby vůbec přežili? „*Aby jeden takový šlechtic ohradil několik tisíc jiter půdy, musí být vyhozeno několik osadníků (...)* A tak tím či oním způsobem musejí se ubožáci stěhovat, muži, ženy, manželé, manželky, vdovci, vdovy, rodiče s malými dětmi a s členy spíše početnou nežli bohatou, jak již má zemědělství zapotřebí mnoha rukou, musejí se, opakují, stěhovat ze známých a navykklých sídel, aniž nacházejí, kam by se uchýlili. Nábytek, ze který by mnoho neutržili, i kdyby se dalo čekat na kupce,

²⁹ Aleš Havlíček, *Je Morův spis Utopie utopický?*

³⁰ Thomas More, *Utopie*, str. 31.

³¹ Tamtéž, str. 35.

*nyňi, když na ně doléhá nutnost vypuzení, prodávají za pakatel. A když ten na bludných cestách brzy utratí, co jiného jim nakonec zbývá, než aby kradli a dávali se věšet?*³²

Tyto všechny faktory, společně se zvýšením cen, vedou k rapidnímu zvýšení zločinnosti. I to je jedním z hlavních témat této části. Jak jsou přísně trestáni zločinci. V tehdejší Anglii se aplikuje rázné sjednání spravedlnosti proti zlodějům, „*všude je věšejí, někdy jich visí až 20 na jednom kříži.*“³³

Je ale stále mnoho lidí, kteří se uchylují ke krádeži, i přes to, že to může znamenat jejich smrt. Dle Mora je tohle nad spravedlnost. Zaprvé je to přísný trest za krádež, zadruhé naprosto nedostačující k tomu, aby odradil od krádeží lidi, kteří nemají jiné možné životní východisko. Řešení není v potrestání lidí, kteří se v důsledku své životní úrovně uchýlili k takovému konání. Vhodným řešením není ani vznik nových proti tuláckých zákonů, či šibenice jako integrální součást města.³⁴ Řešení vidí v tom, že je třeba se postarat o možnosti obživy pro takové obyvatele. Lze ji sice vidět v řemeslech a v zemědělství, ovšem to je předem vyloučeno právě kvůli již zmiňovanému principu ohrazování, které šlechta razí. Na mnoha místech navíc vzniká současně i zvýšená drahota, drobní řemeslníci už si nemohou dovolit koupit vlnu, tudíž nemají z čeho vyrobit sukno a tím vznikají další a další lidé, jež jsou odsouzeni k nedobrovolné zahálce. A do toho všeho, po zvýšení počtu pastvin, kdy je Morova Anglie přeplněná ovce, přichází na ovce mor.³⁵

Už v první části díla, si More vymyslí nový národ, který se nachází v Persii a jež nazývá *Polylerité*. Na tomto národu ukazuje, jak je třeba řešit krádeže. Tento smyšlený národ netrestá zloděje smrtí. Zloděj vrátí věc, kterou ukradl, avšak vrátí ji do rukou okradeného, neodevzdá ji vladaři. Ten má totiž dle tohoto národa na věc stejné právo, jako zloděj. Pokud věc zanikla, je cena odhadnuta a stejně zaplácena okradenému z majetku zloděje. Pokud navíc krádež neproběhla nějak ukrutně, jsou pouze odsouzeni k veřejným pracím, které když vykonávají, tak nejsou součástí žádného posměchu. Pokud je naopak nevykonávají, jsou povzbuzeni bytím.³⁶ Takoví lidé si tedy mohou vydělat méně než běžný svobodný člověk, přesto ale mají šanci, aby si vydělali na jídlo, na sebe a zároveň pomohli státní pokladně. Tento systém se zdá vypravěči nejvíce efektivní.

³² Thomas More, *Utopie*, str. 37.

³³ Tamtéž, str. 34.

³⁴ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 50.

³⁵ Thomas More, *Utopie*, str. 37.

³⁶ Tamtéž, str. 41.

Avšak jeho uzákonění v Anglii je ihned zamítnuto a vyhodnoceno právním znalcem, s nímž vedl Rafael diskuzi, jako nebezpečný.³⁷

Naopak lidé v Morově Anglii se potulují, ale i tak jsou zavíráni, protože se údajně zahálčivě potloukají. Stát sám vytváří zloděje a následně je velmi přísně trestá. Nenajde se nikdo, kdo by tyto lidi vzal do práce, i přes to, že o ni stojí. Takže jim nezbývá nic jiného než se dál potulovat. Je to tedy začarovaný kruh, z něhož je dle Mora jediná cesta. Tou cestou je zrušení soukromého vlastnictví, v němž po vzoru Platóna také našel zdroj všeho zla mezi lidmi. „*Všude tam, kde trvá soukromé vlastnictví a kde všichni všechno měří penězi, stěží může kdy nastat, aby byl stát zřízení spravedlivé a prospěšné.*“³⁸

Jeho postoj vůči soukromému vlastnictví je ale jinak docela nejasný, protože s blízcím se koncem první části, se literární postava Thomase Mora v knize naopak přiklání k obraně soukromého vlastnictví. Hythlodaios zrušení soukromého vlastnictví považuje za dobré, More nedokáže pochopit, jak by takhle mohl stát fungovat.³⁹ Z úst Rafaela vychází i pokračování této myšlenky, kdy jasně říká, že pokud bude mezi lidmi stále panovat nerovnováha, kdy jedni se mají nadmíru dobře, a naopak druzí žijí v naprosté bídě, nikdy takhle společnost nemůže správně fungovat.⁴⁰ Tedy klíčem ke spravedlivému zřízení je stejné rozdělování majetku všem obyvatelům, nikoliv jen malé části lidí, která ještě bude navíc zvýhodňována nad skupinou, která žije v bídě.

V první části kritizuje zálibu šlechty v přepychu, kritizuje existenci hospod a nevěstinců, kde se navíc hrají hazardní hry. Zároveň odsuzuje trestání zlodějů smrtí, tvrdí, že člověka lze potrestat přiměřeněji, například nucenými pracemi. Zavrhuje také nepřiměřený chov ovcí a s ním spojené ohrazování, při kterém dochází k vylidňování vesnic, zvýšené zločinnosti, rozšíření tuláctví, zbídačování rolníků. Takovou půdu by bylo naopak možné použít k pěstování obilí, a tedy i k nasycení všech obyvatel Anglie.⁴¹ Tato část je tedy jakýmsi kritickým kontrastem k Utopii, která je popisována ve druhé části, kde panují naprosto odlišné pořádky.

3.2 Geografická forma Morova utopického státu

Druhá část je již věnována imaginárnímu místu, kde naopak panuje mnohem lepší řád než v Anglii. Toto místo je odtržené od zbytku světa, a je velmi obtížné ho najít. Není ani

³⁷ Thomas More, *Utopie*, str. 42-43.

³⁸ Tamtéž, str. 53.

³⁹ Tamtéž, str. 55.

⁴⁰ Tamtéž, str. 53.

⁴¹ Petr Křivský, „*Šťastný ostrov*“ Thomase Mora, str. 126.

známo, že by ostrov, kdy někdo navštívil. Rafael zmiňuje jednu výjimku, kdy na ostrově ztroskotala loď s Římany a Egypťany.⁴²

Ostrov Utopijských, jak je doslova nazýván v knize, má tvar měsíčního srpku, jehož nejširší místo je široké dvou set tisíc kroků. Od tohoto nejširšího místa se do obou konců zužuje. Oba tyto konce jsou od sebe vzdáleny přibližně jedenáct tisíc kroků. Touto vzdáleností mezi oběma konci dovnitř zasahuje moře, které uvnitř měsíčního srpku tvoří značně rozlehlé jezero. V tom je stojatá, klidná voda, protože tvar srpku chrání tuto zátoku před větry, je to tedy ideální místo pro přístav.⁴³

Tato brána z konců měsíčního srpku, je jediným hlavním přístupem na pevninu. Průjezd je zde však velmi riskantní, protože jsou zde vyčnívající ale i skrývající se skály, kterým se může vyhnout jedině rodilý ostrovan. Proto sem nějaký cizinec jen tak nepronikne. Z vnější strany ostrova je pár přístavů, ve kterých je však vždy hlídka. Jinak je ostrov chráněn přírodními překážkami, či uměle vybudovaným opevněním, pokud to bylo potřeba. Tedy jiný přístup na ostrov, než výše zmiňovanou zátokou prakticky není.⁴⁴

Ostrov Utopie má 54 měst, což je totožný počet hrabství, které v této době Anglie měla.⁴⁵ Všechna města jsou totožná, pokud to povaha krajiny dovolí. Kdo tedy pozná jedno město, pozná už všechny, bohatě tedy stačí popis jednoho města.⁴⁶

Ve všech obcích se navíc mluví stejným jazykem, mají tam stejné mravy. Rozložení na ostrově je vymyšleno tak, aby se z jednoho města do druhého dalo dojít pěšky za jeden den.⁴⁷

Za první a zároveň hlavní město je považován Amaurot, který je ve středu země, a je svou polohou nejpříhodnější. Toto město je ze všech nejdůstojnější a má to privilegium, že se v něm nachází senát. Navíc je to i místo, kde vypravěč strávil celých 5 let.⁴⁸

Amaurot má téměř čtvercový půdorys a leží na mírném horském úbočí. Jeho šířka činí dva tisíce kroků a táhne se k řece, která se nazývá Anydru. Délka města přesahuje jen o málo šířku a přiléhá k říčnímu břehu. Oba břehy města spojuje kamenný most s klenutými oblouky, jež je ale postaven dále od moře, aby mohly lodě plout podél celého boku města.⁴⁹

⁴² Thomas More, *Utopie*, str. 56.

⁴³ Tamtéž, str. 58.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 51.

⁴⁶ Thomas More, *Utopie*, str. 60.

⁴⁷ Tamtéž, str. 59.

⁴⁸ Tamtéž, str. 60.

⁴⁹ Tamtéž, str. 61.

Pokud jde o vodní zdroj, ten se nachází nad hlavním městem. Je to opevněný pramen pitné vody, který prýští ze stejné skály, na jejímž úbočí se město rozléhá. Dál do města je voda rozváděna pomocí hliněných rour.⁵⁰

Celé město chrání vysoké a široké hradby, na nichž je spousta věží a bran. Ulice jsou vymyšleny tak, aby dobře sloužily provozu, ale aby zároveň chránily před větry. V ulicích jsou podél cest domy, které jsou velmi zachovalé. Obyvatelé si je vždy po deseti letech vyměňují na základě losu. Žádný z domů tedy není jejich majetkem, nýbrž je jim svěřen státem. Proto si své domy ani nezamykají, kdokoliv do nich může vejít, až tak je tu všechno společné.⁵¹

Ostrov Utopie je až nápadně podobný Anglii. Ať už svým tvarem, počtem měst, jež se rovná počtu hrabství v Anglii. More popisuje hlavní město Utopie jako čisté, což je další velký kontrast k tehdejšímu Londýnu.

3.3 Politické uspořádání Utopie

Každých třicet rodin, které dohromady tvoří společenství, si volí každoročně tzv. *syfogranta* (ve starém jazyce) jinak také *fylarcha*. Jeho hlavním posláním je zajišťovat, aby každý poctivě pracoval, nebo se naopak příliš pracovně nepřepínal. Každým deseti *fylarchům* a jejich třiceti rodinám, stojí v čele muž, kterému dřív říkali *tranibor*, nový název je ale *protofylarch*. Ten je volen také každý rok, ale obyvatelé ho bez zásadních důvodů nemění. Celkem je tedy 200 *fylarchů*, kteří vykonávají přísahu, že vyberou toho nejspůsobivějšího k vládnutí. Volí ho z předem určených čtyř kandidátů, které vybrali obyvatelé. Co se vladařského úřadu týče, ten je doživotní. Pouze v případě, že by vladař usiloval o samovládu, je svého postavení zbaven.

Ze všech jednotlivých městských čtvrtí se vybírá jeden člověk, jež je také vyslán do senátu.

Každý třetí den, či dříve, se setkávají *protofylarchové* s vladařem. Řeší spolu státní záležitosti či rozsuzují soudní spory, těch je ale v celé Utopii velmi málo. Všechna politická jednání musí trvat tři dny a zpravidla se uskutečňují v senátu, jsou na to dokonce zákonná opatření. Pokud by se toto nařízení porušilo, trestem je smrt. Tyto pravidla mají jasný důvod, a sice předcházet případnému spiknutí a převzetí moci. Například kdyby se vladař s *protofylarchy* dohodl, že zavedou samovládu nebo změní stav státu. Vše

⁵⁰ Thomas More, *Utopie*, str. 61.

⁵¹ Tamtéž, str. 61-62.

významné musí tedy probrat ještě *fylarchové*. Někdy se dokonce musí svolat rada celého ostrova, pokud je věc skutečně důležitá.⁵²

Na celém ostrově existuje 500 lidí, kteří jsou zproštěni pracovních povinností, mezi ně patří právě například *fylarchové*. Zároveň je nutné podotknout, že i přesto, že jsou *fylarchové* jako úředníci zproštěni svých pracovních povinností, stejně jdou ostatním obyvatelům příkladem a pracují.⁵³

3.4 Život obyvatel v Utopii

Všem obyvatelům je stejné jedno zaměstnání, a sice rolnictví. Učí se mu bezpodmínečně všichni už od dětství, kdy jsou voděni na pole a pomocí her se zaučují. Kromě toho se ale každý obyvatel učí jednomu dalšímu řemeslu. Mezi ty nejrozšířenější patří například lnářství, zednictví. To je ale spíš záležitostí mužů, ti zde mají na starosti ty těžší práce. Ženám naopak připadají ty fyzicky méně náročné, jako je předení či tkaní.⁵⁴

Ošacení si ale obstarává každá rodina sama. Odlišné jsou oděvy pro ženy i muže, upřednostňuje se zde ale pohodlí, a hlavně aby byl oděv vhodný pro práci.

Každý otec tu předává své řemeslo svému synovi. Pokud s tímto řemeslem dítě není spokojeno, může být adoptováno rodinou, která se jeho vyvolenému řemeslu věnuje.⁵⁵

Jak už jsem zmiňovala výše, na celém ostrově nepracuje pouze 500 lidí, a ti se potom věnují vědám. K vědám se dostanou skrze své studijní výsledky, pokud se ale zhorší, vrací se zpět mezi ostatní řemeslníky. Může samozřejmě nastat i opačná situace, kdy se řemeslník stane vědcem. Z této třídy nadprůměrně inteligentních lidí pochází i sám vladař.⁵⁶

Ostatní ostrovani pracují pouze šest hodin denně. Tři hodiny dopoledne, poté mají volno na oběd a dvě hodiny na odpočinek, z toho jednu mohou využít pro vlastní zábavu. Baví se zde pomocí her, nejsou to ovšem žádné nejpapné hry typu kostek. Naopak hrají hry, jež jim pomáhají se rozvíjet. Následně jdou na další tři hodiny pracovat, potom následuje večeře. I pro spánek zde platí, že je mu vyhrazeno osm hodin, což je naprosto dostačující. Denní dobu, která je mezi večeří a spánkem, rádi vyplňují sebevzděláváním, náplň volného času je však na jejich vlastním uvážení, nesmí se ale poflakovat. Ostrov ovšem i s tak krátkou pracovní dobou, nestrádá. Všichni zde totiž bez výjimky pracují, a

⁵² Thomas More, *Utopie*, str. 63.

⁵³ Tamtéž, str. 64-66.

⁵⁴ Tamtéž, str. 64.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, str. 65-66.

to včetně žen. Tímto More upozorňuje na množství pracovně neaktivních lidí v 16. století v Anglii, mezi takové počítá všechny bohaté a urozené šlechtice, dvořanstvo atd. Těch však v Utopii není. Tudíž zde u Utopijských není zahálčivých lidí, v pracovní dobu všichni bez výjimky pracují. Navíc si i obyvatelé Utopie šetří práci například tím, že vlastní pouze to nejnútnejší oblečení, nebo si vystačí s menším množstvím výrobků. Tedy se nikdo nemusí věnovat nadbytečným řemeslům a zůstane čas hlavně na to podstatné. Naopak se občas stane, že je přebytek, to poté lidi jdou a opravují veřejné silnice, či jim je snížena vyhláškou pracovní doba. Z toho jasně vychází, že na rozdíl od tehdejší Anglie se v Utopii všichni věnují smysluplným řemeslům.⁵⁷

Stát obecně dbá na to, aby lidé zbytečně moc nepracovali, ale měli čas se vzdělávat: *„Úřady netrápí občany zbytečnou prací proti jejich vůli, protože jejich státní zřízení především sleduje ten jediný cíl, aby se stlačením fyzické služebnosti, pokud to připouští veřejný zájem, všem občanům dostávalo co nejvíce času pro svobodné vzdělávání ducha. Neboť v něm spočívá podle jejich přesvědčení životní štěstí.“*⁵⁸

Přednášky, na kterých Utopijští tráví svůj volný čas, probíhají už od samého rána. Povinné jsou pouze pro ty, kteří jsou vybráni pro studium, a tedy studium je jejich jedinou povinností.⁵⁹

Základem každé obce jsou jednotlivé rodiny. V každé obci je okolo šesti tisíc rodin, a to nepočítáme ty, které žijí na venkově. Jsou to tedy skupiny lidí, kteří jsou spřízněni. Dívky v dospělosti odcházejí do rodiny svého manžela, ale synové i vnuci zůstávají doma, kde poslouchají nejstaršího z příbuzných. Co se týče nějakých základních mravů, tak sloužit by měly manželky manželům, děti rodičům a obecně mladší starším.⁶⁰

Rodiny slouží i jako prostředek stabilizace počtu obyvatelstva. Je proto dáno, že rodina nesmí mít méně než deset a více než šestnáct dospělých členů. Počet dospělých je dán proto, že počet nedospělých se nedá omezovat. Tato míra se zachovává tím způsobem, že lidé z početnějších rodin jsou přepisováni, a tedy převáděni do rodin s menším počtem členů. Tímto způsobem se třeba i udržuje počet obyvatel ve městech. Pokud je ale přírůstek z celého obyvatelstva nad hranicí, odepíší z každého města určitý počet obyvatel, který následně vyšlou na nejbližší pevninu, kde mají za úkol vytvořit osadu. Samozřejmě si vybírají místa, kde domorodcům zbývá ještě dost neobdělané půdy, které

⁵⁷ Thomas More, *Utopie*, str. 65-68.

⁵⁸ Tamtéž, str. 68.

⁵⁹ Tamtéž, str. 65.

⁶⁰ Tamtéž, str. 68-69.

by se Utopijští mohli ujmout. Domorodce mezi sebe přijímají. Osada je ale zřízena podle zákonů, jež mají Utopijští převzaté z ostrova. To, jestli se domorodci začlení je už jenom na jejich uvážení. Pokud ale souhlasí, snadno s nimi začnou tvořit společenství, které má společné mravy a zároveň spolu také zúrodní půdu. V opačném případě mohou nastat situace, které povedou až k válčení. Například, pokud se domorodci nebudou chovat podle utopijských zákonů. V tomto případě je vyženou. Pokud narazí na branný odpor, začne válka. „*Pokládají totiž za zcela spravedlivý důvod k válce, jestliže některý národ takové půdy sice sám neužívá a vlastní ji jako prázdnou a neobdělanou, avšak nechce dopřát jí a užívat ji vlastnit jiným, kteří se z ní mají podle příkazu přírody živit.*“⁶¹

Osadníci se vrací zpátky z osad v tom případě, pokud na ostrově klesne počet obyvatel tak rapidním způsobem, že se úbytek nedá nahradit obyvatelstvem z jiné části ostrova. Raději dopustí konec osady, než aby se zmenšilo některé z měst Utopie.⁶²

Válečnictví zde ale jinak nemají příliš v oblibě, i když je to v rozporu s výše uvedeným tvrzením. Považují ho jinak za něco lidem nepřirozeného, doslova „zvířeckého“. Přesto se v některé dny muži ale i ženy z každé obce cvičí k válečným záležitostem. Všichni ale dobrovolně, nikdo není nucen, a to pouze proto, aby nebyli neschopni války „*Válečně zasahují jenom, aby buď chránili svého území, nebo aby zahnali nepřátele, kteří vpadli do země jejich přátel, nebo aby v slitování nad některým národem, který byl utištěn tyranidou – a to činí v zájmu lidskosti – osvobodili jej svými silami od tyranského jha a poroby.*“⁶³

Obce se zde dělí do 4 částí, ve středu každé čtvrtiny je tržiště se všemi možnými věcmi a plodinami. Hlavní ale je, že každý obyvatel si sem může přijít a vzít si, co zrovna potřebuje, a to bez peněz či jiné náhrady. Utopijští neužívají peněz, protože je ani nepotřebují. Nikomu není nic odepřeno, protože všeho je nadbytek. Navíc zde ani nepanují obavy, že by si někdo vzal více než potřebuje. Proč by to totiž někdo dělal a žádal zbytečnosti, když věří a je plně přesvědčen o tom, že mu nikdy nic chybět nebude. K těmto trhům patří i ty s potravinami, na které se sváží maso, ryby ale také ovoce, zelenina a chléb. Maso a ryby ale jinak uschovávají mimo město a na vhodných místech, kde je blízko voda, kterou mohou udržovat hygienu a snadno vymýt krev od zvířat. To

⁶¹ Thomas More, *Utopie*, str. 69.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž, str. 97.

všechno je ale práce pro otrocky, a to včetně usmrcování zvířat. V Utopii věří, že zabíjením zvířat slábně lidskost, díky čemuž se lidi naučili usmrcovat mezi sebou navzájem.⁶⁴

Pokud by se některé město dostalo do dlouhodobého nedostatku či velkého nadbytku, oznámí se to zástupci na každoročním setkání, které se koná v Amaurotu. To se poté řeší dalším převodem či přesunem produktů, kam je zrovna třeba.⁶⁵

Pokud chce někdo cestovat po ostrově, musí získat souhlas svého *fylarchy* a získat také vladařovo písemné svolení, jež opravňuje k cestám a na němž je zároveň uveden i den návratu z cest. Pokud se některý z občanů vydá na cestu bez povolení, je navrácen jako zběh do svého města a je za to potrestán. Jestliže by se tímto způsobem provinil dvakrát, tak se stane otrokem. Poustevníkům je jinak poskytnut povoz s otrokem, který ho řídí. Na cestách moc nevidíte ženy, ty obyčejně necestují.⁶⁶

Na tomto místě dokonce nenalezneme vinárny, pivnice, nevěstince či dokonce žádná místa k ukryvání nebo k tajným schůzkám. Lidé se neustále mohou navzájem sledovat, to jenom v lidech podporuje jejich pracovitost. Za tu jsou odměněni tím, že v tomto státě není žádných žebráků ani chudřasů, protože blahobyt je rovnoměrně rozdělen mezi obyvatelstvo.⁶⁷

Jak už bylo řečeno výše, Utopijští neužívají peněz. Veškeré jejich peníze a drahé kovy vlastní stát centrálně, a to pouze pro případ, pokud by jiný stát potřeboval půjčit nebo kdyby nastala válka. Aby nemuseli vystavovat nebezpečí své obyvatele, najmulí by si raději žoldněře.⁶⁸

Peníze získávají z vývozu do jiných krajů. Vývoz se ale uskutečňuje pouze v případě, že jsou si jisti, že mají všeho dostatek na dva roky dopředu. Sedminu vývozu darují zadarmo pro chudé obyvatele onoho kraje. Naopak si poté přiváží zboží, kterého mají v Utopii nedostatek, což je především železo.

Lidé z Utopie nepovažují za nejhodnotnější kov zlato či stříbro. Pouze lidská pošetilost přidělila těmto kovům nějakou hodnotu. Tyto kovy jsou pro ně podřadné, protože se nevyrovnají železu. Bez zlata a stříbra můžeme snadno přežít. Tady se do nádob z těchto drahých kovů vykonává potřeba. Zároveň je to i znak pro trestance, protože pokud překročí zákon, toho „ozdobí“ zlatými náušnicemi, prsteny, řetězy. I děti jsou zde v prvních letech zdobeny drahokamy, následně je ale s přibývajícím věkem odkládají,

⁶⁴ Thomas More, *Utopie*, str. 69-70.

⁶⁵ Tamtéž, str. 70-73.

⁶⁶ Tamtéž, str. 73.

⁶⁷ Tamtéž, str. 73.

⁶⁸ Tamtéž, str. 74.

protože jim přijdou jako zbytečné „cetky“. Cíl je jasný, aby v Utopii tyto kovy upadly v opovržení. Nikdo si nesmí připadat nadřazenější nad druhým pro jemnější vlas sukna, či kvůli potěšení z lesku zlata. Je jim to dáno výchovou a vzděláním, tedy nikdy nemá chuť tyto kovy vlastnit.⁶⁹

Obyvatelé Utopie se také věnují různým vědním oborům, jako je aritmetika, geometrie či třeba logika, ve které ale nemají takové výsledky. V meteorologii a astronomii ale překonali zbytek světa. Mají velké znalosti z oblasti oběhu hvězd a nebeských těles. Věnují se i filozofii a etice, ve kterých probírají stejné otázky, nad jakými se diskutuje i v tehdejší Evropě.⁷⁰

Nejřešenější otázka je, v čem spočívá lidské štěstí. Zda je zapříčiněno jednou věcí, či jestli je jich víc. Jsou ale nejvíce nakloněni k teorii, že štěstí je zapříčiněno počestnou rozkoší. Zároveň ale odlišují filozofii a náboženství, nechtějí totiž, aby se ovlivňovaly. Základním principem ale je, že lidská duše je nesmrtelná a je stvořená bohem ke štěstí, ctnostem a dobrým činům, jež jsou po ukončení našeho života buď odměněna nebo určena k potrestání. Štěstí samozřejmě není dle jejich přesvědčení v každé rozkoši, nýbrž jen v té dobré a počestné, ke které jsme puzeni ctností. Ctnosti vymezují jako žití podle přírody, jež nám je předurčena od boha. Také rozum nás vede k lásce a úctě vůči bohu, protože jedině jemu vděčíme za to, že jsme a můžeme pociťovat štěstí. Rozum nás ale také napomíná, říká nám, jak žít život co nejméně strastný, co nejvíce radostný a abychom pomáhali všem k dosažení tohoto cíle. Všechna tato jejich přesvědčení sice možná pramení z náboženství, ale Utopijští věří, že i běžnou rozumovou cestou jim lze uvěřit.⁷¹

Příroda sama nám tedy nařizuje příjemný život, a to je potom rozkoš, cíl veškerého lidského konání. Pokud takto žijeme, ztotožňují to se ctností. Nikdo však nesmí sloužit svým výhodám natolik, aby druhým připravoval nevýhody. Například proto je nutné dodržovat smlouvy uzavřené mezi soukromníky, státní zákony. Pokud chceme někomu vzít jeho rozkoš, to je bezpráví. Naopak pokud sami sobě odepřeme, abychom dodali jiným, to je teprve znak lidskosti a dobrotivosti. Lidskost je nejvýše postavená ctnost. Vědomí dobrého počínání, lásky a vděku těch, kterým jsme pomohli, to je duševní rozkoš. Navíc je mnohem více než rozkoš fyzická, které jsme se kvůli ní zřekli.⁷²

⁶⁹ Thomas More, *Utopie*, str. 75-78.

⁷⁰ Tamtéž, str. 78-79.

⁷¹ Tamtéž, str. 79-80.

⁷² Tamtéž, str. 81.

Existují ale i falešné rozkoše, mezi které patří právě libování si v drahokamech, vyžadování úcty poklonou, hraní kostek nebo dokonce lov zvěře. Lovem dokonce tak moc opovrhují, že je to vyhrazená práce pouze pro otroky. Od přírody v těchto rozkoších není nic dobrého.⁷³

To vše souvisí se spokojeností jejich národa, který má dost sil, aby často a výkonně pracoval. Lidé jsou k sobě také víc vlídní, a to především díky jejich filozofii, která dbá na lidské štěstí. Tedy základem jejich šťastného života je nespojovat ho s hromaděním majetku. Cestou k němu je naopak život ctnostný, skromný, ve kterém konáme dobré skutky. Díky tomu je poskytnut lidské duši blažený posmrtný život.

Pokud v Utopii spácháte zločin, stanete se otrokem. Raději ze zločince udělají otroka, protože jeho zabitím by přišli o pracovní sílu. Zabijí pouze v případě, pokud se otroci vzbouří. Jinak jsou to odsouzení lidé z cizích národů, které si dovážejí. Jsou nuceni k tvrdé práci a jsou drženi v okovech.⁷⁴

Další netolerovatelnou věcí v Utopii je soulož před sňatkem a cizoložství. Ženy v Utopii se nevdávají před osmnáctým rokem, muži dokonce před dosažením dvaceti tří let. Nevěsta se nejprve ukáže ženichovi nahá a on zase jí. To vše samozřejmě za doprovodu ctihodné dámy, pokud se má svlíkat dívka a muže, pokud se má svlékat muž. Své druhy si ale i přesto vybírají především dle jejich mravních kvalit, ty jsou totiž víc než fyzická krása, i proto je zakázáno se malovat.⁷⁵

Pokud dojde k cizoložství, je druhému z manželů povolen vstup do nového manželství. Hříšník ale už do dalšího nikdy vstoupit nemůže. Jestliže je někdo dvakrát přistižen při cizoložství, jeho trestem je smrt. Pro jiné možné případy nejsou tresty přesně určeny, nýbrž rozhoduje o nich soudící senát. Obecně tu ale platí, že manželky jsou trestány od manželů a děti od rodičů. Utopie je tedy velmi důležité dodržovat monogamii.⁷⁶

Obecně mají velmi málo zákonů, protože i s tímhle málem si ve svém zřízení vystačí. Kritizují naopak jiné národy, za složitost jejich právního systému, které mnohdy obsahují dlouhé svitky zákonných předpisů. Považují za nespravedlnost, že jsou lidé vázání takovým množstvím zákonů, které se nedá ani přečíst. V Utopii je každý občan znalcem jejich práva, protože jejich právo je snadno srozumitelné. Čím více jsou výklady

⁷³ Thomas More, *Utopie*, str. 81-84.

⁷⁴ Tamtéž, str. 90.

⁷⁵ Tamtéž, str. 91.

⁷⁶ Tamtéž, str. 92-93.

spravedlivější, tím jsou dle jejich přesvědčení také jednodušší a tím pádem také srozumitelnější.⁷⁷

Náboženství u Utopijských je na uvážení každého z občanů, jakou víru chce vyznávat. Pramení to od zakladatele zřízení Utopie, jež je nazýván *Utopus*. Tomu se nelíbilo, jak mezi sebou jednotlivé sekty bojují o náboženskou nadvládu. Zavedl tedy, že nikdo nesmí být k víře nucen a každý si sám zvolí, jakému vyznání chce věřit. Toto ustanovení mělo sloužit k míru mezi obyvateli. Někteří se proto uchylují k víře v boha slunce, jiní měsíce. Nejpočetnější část obyvatel vyznává víru nevysvětlitelnému, nepoznanému Otcí.⁷⁸

4 Tommaso Campanella a Sluneční stát

Nejen v Anglii se však rozšířilo renesanční myšlení. Další takovou zemí byla i Itálie, odkud pochází další utopie, jež nese název Sluneční stát. Jejím autorem je filosof a reformátor Tommaso Campanella, který se narodil roku 1568 v kalábrijském Stilu a zemřel v roce 1639 ve Francii.

Tento autor už v patnácti letech vstoupil do dominikánského řádu a Sluneční stát není zdaleka jediné dílo, které napsal. Mezi jeho další slavná díla patří například *O monarchii Mesiášově* nebo *O španělské monarchii*.⁷⁹

Roku 1599 Campanella stál v čele povstání, které ovšem bylo poraženo. On sám byl uvězněn a ve vězení zůstal dlouhých 27 let, kde napsal i Sluneční stát. Byl to velký podvín, sám sebe považoval ze spasitele, který může dosáhnout obecného míru. Chtěl svou vizi Slunečního státu, v čele kalábrijských povstalců uskutečnit. Svě vizi ale postupem času přestal věřit.⁸⁰ Mimo jiné ho soudilo také několik církevních soudů pro jeho vědecké a zároveň proticírkevní názory.⁸¹

I tento renesanční utopický autor píše v době, kdy se v Itálii projevují nesnáze spojené s přicházejícím kapitalismem, kdy část obyvatelstva žije v bídě. S přicházejícím koncem století, vlastním přesvědčením o své vyvolenosti a zároveň také společně s vysokými daněmi, cenovým nárůstem, vidí spásu v novém spravedlivém státu.⁸² I on ve svém utopickém díle vychází z Platóna, v určitých oblastech jako je například výchova, můžeme říct, že naprosto přejímá jeho vizi. Zdroj všeho špatného nachází v pokrytectví

⁷⁷ Thomas More, *Utopie*, str. 94.

⁷⁸ Tamtéž, str. 105-107.

⁷⁹ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 57.

⁸⁰ Procacci Giuliano, *Dějiny Itálie*, str. 160.

⁸¹ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 57.

⁸² Procacci Giuliano, *Dějiny Itálie*, str. 132.

a sobectví, to dle něho může skončit pouze s vymýcením soukromého vlastnictví. Své názory v knize *Sluneční stát* sjednotil, a naprosto přeorganizoval sociální ale i politickou společnost. Kniha je stejně jako *Utopie* psána formou dialogu mezi jedním z mořeplavců a velmistrem řádu Hospitalitů, zároveň se opět jedná o cestopis. Campanella byl však ze začátku naprosto přesvědčen o možném uskutečnění jeho ideálního státu.

4.1 Geografická forma Slunečního státu

Jedná se o městský stát na rovníku, jenž nezabírá rozsáhlejší území a který se nachází na ostrově Taprobana, což je historické označení Cejlonu. Stát leží na širé rovině, na které se zvedá kopec, na němž je větší část Slunečního státu. Mnoho částí dosahuje až za ono úpatí hory, která je tak veliká, že stát musí mít průměr více než dvě míle a obvod sedm mil. Dělí se na sedm kruhů jinak také pásem, z nichž se každý jmenuje dle sedmi oběžnic, tedy názvů planet. Z jednoho pásma do druhého se vstupuje čtyřmi branami, ke kterým vedou čtyři dlážděné cesty, které míří na čtyři světové strany.⁸³

Toto rozložení, kvalita bran a zdi dělají Sluneční stát nedobytným. Pokud by někdo dobyl první pásmo, druhé by šlo dobýt s třikrát větší námahou. Celkově by navíc musel dobývat 7 pásem. Dle slov mořeplavce už je ale první pásmo nedobytné.⁸⁴

V každém z pásem se nacházejí stavby, na vrcholku hory a uprostřed celého Slunečního státu se nachází chrám zasvěcený Slunci. Ten má dokonalý kruhový tvar, jehož obvod měří víc než tři sta padesát kroků. Chrám jinak není obehnán zdmi.⁸⁵

Všechny městské zdi jsou na příkaz vládcy Moudrosti, jinak také Sina, posety malbami, které zobrazují všechny vědy lidstva. Nalezneme na nich opravdu vše od záznamů všech zemí, včetně jejich obyčejů, důkladný popis lidského těla, dále všechny druhy ryb a živočichů až po vykreslená průmyslová odvětví a stroje. Tyto malby mají svůj důvod, používají se jako výuková pomůcka pro děti již před desátým rokem, které se musí seznámit se vším věděním. Na hradbách nalezneme také Ježíše a dvanáct apoštolů nebo třeba Mohameda, kterým ale pohrdají, protože je pro ně nečestný.⁸⁶

⁸³ Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 7-8.

⁸⁴ Tamtéž, str. 8.

⁸⁵ Tamtéž, str. 9.

⁸⁶ Tamtéž, str. 11-13.

4.2 Politické uspořádání Slunečního státu

Nejvyšším vládcem je zde kněz, jehož označení pro něj v jejich jazyce znamená Slunce. Campanellou je ale nazýván také Metafyzikem. Jiné další možné označení pro něj je kroužek s tečkou uprostřed. „*Je vrchním rozhodčím ve věcech světských i duchovních a ve všech otázkách a sporech vynáší konečné rozhodnutí.*“⁸⁷

Na pomoc má tři sobě podřízené spoluvladaře, jimiž jsou Pona (moc), Sina (moudrost) a Mora (láska). Vládce Moc má na starosti veškeré záležitosti spojené s válkou či mírem. Tedy řídí vojenské úřady, vojsko, má vrchní velení ve válce, řídí vojenský výcvik a jeho povinností je i starost o opevnění, zásobování armády atd. I tak je ovšem podřízen Metafyzikovi.⁸⁸

Vládce Moudrost má zase na starosti krásná umění, průmysl, veškeré vědy, příslušné úřady ale i učitele a školy. Je mu podřízený stejný počet úředníků, jaký je počet věd. Tedy Astrolog, Aritmetik, Geometrik, Historiograf, Poeta, Logik, Rétor, Gramatik, Medik, Fyzik, Politik a Etik. Mají jedinou knihu, která je nazvána Moudrost, ve které jsou sepsány přesně veškeré vědy, a to navíc stručně. Tato kniha je předčítána lidu, který je tímto způsobem vzděláván. Vládce Moudrost stojí za pokreslenými hradbami, jak už jsem zmínila výše.⁸⁹

Vládce Láska, poslední z oné trojice má na starosti výchovu dětí, lékařství, lékárenství, zemědělství, chov dobytka, kuchařství, stolování, ošacení ale hlavně, a především plození dětí a vše co se týče pohlavního styku. Pro Campanellu bylo asi plození dětí velmi podstatné, proto se mu v knize obsáhle věnuje. Jde především o spojování mužů a žen takovým způsobem, aby vzniklo co nejlepší možné potomstvo. Campanella v odstavci o plození dětí zmiňuje: „*Nám se vysmívají, že ačkoli prý se horlivě věnujeme zlepšování chovu psů a koní, zanedbáváme zároveň plození dětí.*“⁹⁰

Metafyzik má ale i navzdory dalším vládcům přednostní postavení. Moc, Moudrost a Láska se v něm totiž spojují do dokonalé formy bytí, kterou Metafyzik představuje. I on projednává veškeré záležitosti, nic se nekoná bez něho, ostatní vládcí se připojují k jeho názoru. Metafyzik má vlastně takové právo veta.⁹¹ Touto čtveřicí, jsou také voleni

⁸⁷ Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 10.

⁸⁸ Tamtéž, str. 10.

⁸⁹ Tamtéž, str. 10-11.

⁹⁰ Tamtéž, str. 13.

⁹¹ Tamtéž.

všichni úředníci. Vybírají je na základě informací o žácích, které obdrží od učitelů, tedy od nich ví, kdo se k čemu hodí nejvíce.⁹²

Úřadů mají stejný počet, jako mají názvů ctností. Patří sem například Velkomyslnost, Statečnost, Štědrost, Spravedlnost, Vděčnost, Veselost apod. Ve Slunečním státě se všichni nazývají bratry, otci či syny dle jejich věku, přesto úřady dávají pozor na to, aby jeden nekřivdil druhému.⁹³

Metafyzikem se může stát jedině nejchytřejší občan Slunečního státu, který zná dějiny všech národů, vyzná se ve veškerém umění, zná důkladně historii, zvládá ovládat všechna řemesla a také se zabývá prorokováním a astrologií. Další podmínkou je dosáhnout hranice minimálně 35 let. Jde o osobu tak váženou, že se již předem ví, kdo se má Metafyzikem stát. Jeho úřad je doživotní anebo trvá do doby, dokud se nenajde někdo chytřejší, a tím pádem vhodnější k vládnutí.⁹⁴

Co se týká organizace soudní moci, ta je také rozdělená dle zaměstnání a řemesel. Proto je každý občan rozsouzen představeným jeho oboru. Tedy každý představený, jenž představuje jakéhosi hlavního pracovníka, je zároveň i soudce a může lidi trestat vyhnáním, bičováním, výtkou, zákazem styku se ženami, zákazem přístupu k jídlu atd. Všechny vědomé a zaviněné zločiny, které se ve Slunečním státě staly, se řeší dle „právní zásady“ oko za oko, nos za nos, zub za zub nebo jsou trestány smrtí. Pokud je zločin spáchán bez předchozího úmyslu, rozsudek je mírnější. Rozsudek se může od soudce, dostat až k vládcům Moci, Lásky a Moudrosti. Od nich tří se může kauza dostat k Metafyzikovi, který následně může udělit milost. Jinak se v tomto státě netrestá odnětím svobody. Vězení v podobě věže tu existuje pouze pro zajaté nepřátele. Trest smrti probíhá tak, že odsouzený je zabit lidem, protože nemají žádné popravič nebo katy, tím by se totiž jejich stát mohl zohavit. Usmrcují, proto odsouzené buď mečem či ukamenováním nebo se odsouzený může usmrtit sám.⁹⁵

Jejich zákonů mají málo, jsou stručné, jasné, a tedy snadno pro obyvatele pochopitelné. Platí zde, že přiznání je polehčující okolnost. Všechny tyto jejich zákony jsou navíc vyryté na kovové desce, která visí u veřejí chrámových.⁹⁶

⁹² Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 16.

⁹³ Tamtéž, str. 15.

⁹⁴ Tamtéž, str. 16-17.

⁹⁵ Tamtéž, str. 41-42.

⁹⁶ Tamtéž, str. 43.

4.3 Život obyvatel Slunečního státu

I Campanella našel pramen sobectví v soukromém majetku. I v jeho státě si uvědomují zkaženost okolního světa, proto zde panují naprosto odlišné pořádky. Všechno je zde pro obyvatele společné, navíc rozdělování všeho je v režii úředních osob. Obyvatelé prakticky všechno potřebné ke svému živobytí dostanou od státu. Nikdo si nemůže nic přivlastnit. Campanella v knize kritizuje, že u nás vzniká vlastnictví tím, že každý má svůj dům, svoji ženu a děti. Dle něho je to zdroj sobectví, které je třeba vymýtit. Protože abychom získali co nejvíce majetku pro své potomky, zajistili jim postavení ve společnosti a zaopatřili je pro další život, začínáme na úkor toho okrádat stát. Dokonce se z nás vlivem toho mohou stát zrádci či skrblicí. Tedy sobectví je založeno na majetkové nerovnosti mezi občany: „*Zbavíme-li se sobectví, zůstane v nás jen láska ke společenství.*“⁹⁷ Tedy ve Slunečním státě mají domy, ložnice, lůžka a všechno další potřebné, společné. Každých 6 měsíců úřady určí, kdo kde bude spát ve kterém kruhu, tedy kdo v zadní a kdo naopak v přední ložnici. Spánek je tedy vlastně společná záležitost všech.⁹⁸

Další společnou činností mužů a žen je práce. Jenom těžší práce jsou vyčleněna pro muže. Ženy mají v popisu práce hlavně práce, při kterých se pracuje buď v sedě nebo ve stoje například dojení ovcí, stříhání vlasů a vousů, příprava léků, vaření apod. Obyvatelé se věnují práci pouze 4 hodiny denně, zbytek věnují svému sebevzdělávání. Svůj volný čas využívají produktivně, nejsou povoleny žádné pochybné hry jako jsou třeba šachy či kostky.⁹⁹ I v tomto státu se nejvíce cení zemědělství, kdy není ani kousek půdy neobdělán a neobhospodařován. Všem je tu společné rolnictví.¹⁰⁰

Mladší tu slouží starším, kteří již přesáhli čtyřicátý rok. V jídelně je dokonce obsluhují. V každé jednotlivém kruhu či pásmu města, mají svojí společnou jídelnu, sklad, kuchyň, obilnice atd.¹⁰¹ Šat je u všech obyvatel stejný. Skládá se z bílé košile, vrchního šatu a pláště. Jedná se opět především o praktické oblečení, jež je vhodné k práci či například válčení.¹⁰²

Campanella se kromě klasických záležitostí běžného života velice obsáhle věnuje otázce rozmnožování obyvatelstva, které je pro něj až takové šlechtění těch

⁹⁷ Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 14.

⁹⁸ Tamtéž, str. 19.

⁹⁹ Tamtéž, str. 26-27.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 33.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 19.

¹⁰² Tamtéž, str. 20.

nejdokonalejších jedinců. Tento jeho systém je velmi podrobně rozpracovaný, protože kontrolu pohlavního života obyvatelstva považuje za základní kámen státu. Lze v tomto jeho systému nalézt až totalitární prvky, protože se jedná o totální kontrolování, a značné zasahování do intimního života lidu.¹⁰³

Dle mého se jedná o nejvíce rozpracovanou tematiku, která snad předčí i téma soukromého vlastnictví. Proto velmi stručně k jeho organizaci sexuálního života. Žádná žena mladší 19 let a muž, který ještě nedosáhl 21 let, nesmí žít pohlavní život. Vysoké a krásné ženy dávají do páru pouze se zdatnými a velikými muži, korpulentní se štíhlými. To vše, aby se zmenšily odchylky mezi lidmi a rodili se co nejdokonalejší děti. Soulož jako taková je v Campanellově podání až samostatný vědecký obor. Na soulož za účelem plození dětí, je dokonce vyhrazena hodina a jedná se o náboženský úkon. Cílem je ale prospěch státu a nikoliv jednotlivců. Špatné potomstvo je totiž záhubou státu, proto je mu věnována veškerá pozornost příslušných úřadů. Rozmnožování slouží lidu, tedy neuznává se zde mateřská láska, matkám je dovoleno děti kojit poté jsou jim děti odebrány. Rozmnožování tu slouží pouze pro zachování obyvatelstva. Dokonce matky ani nemohou pojmenovat své dítě, protože to je úkol pro Metafyzika. Pro plození dětí zde platí přísná pravidla. Úkol plození je náboženský úkon, jehož cílem je zachování lidského rodu. Ženy mají také zákaz dělat se krásnějšími, je to totiž rozmar. Tedy pokud si žena nalíčí obličej či si vezme vysoké podpatky, je za to potrestána smrtí.¹⁰⁴

Sluneční stát je další vysněné místo, kde peníze nekazí společnost. Peníze pro obyvatelstvo totiž nejsou, mince se vyrábí pouze pro velvyslance či jiné zahraniční průzkumníky, tedy znají jejich hodnotu, ale využívají je pouze za branami jejich státu, pokud chtějí pořídit zboží, kterého mají nedostatek. Jinak zde obchod funguje na principu výměny.¹⁰⁵

Válka u nich nikdy neprobíhala, přesto se cvičí v bojových záležitostech, aby byli připraveni. Udržuje to totiž obyvatelstvo v dobré fyzické kondici. Navíc čtyři okolní království jim závidí jejich způsob života. Milují i lov, protože jim evokuje válku.¹⁰⁶

Uznávají dvě základní metafyzické domněnky – bytí a nebytí. Každá bytost povstává současně z obou dvou. Bytí je pro ně to nejvyšší, tedy Bůh. Naopak nebytí je dle nich předpoklad každého vznikání, protože všechno, co vznikne předtím nebylo. Zároveň je

¹⁰³ Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 21.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 21-25.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 34-35.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 29-30.

nebytí také předpokladem ke zlu, čímž rozumějí nedostatek vůle či moudrosti. Nedostatek vůle je pro ně ale také hříchem, každý by měl mít vůli k tomu konat dobro. Smrti se nebojí, protože věří v nesmrtelnost duše. Duše se po smrti fyzického těla stane buď dobrou nebo špatnou, dle skutků v životě. Věří, že ještě něco existuje mimo náš svět. Boha vidí v trojici, čímž se rozumí nejvyšší moc, ze které vzniká nejvyšší moudrost a láska.¹⁰⁷

5 Francis Bacon a Nová Atlantida

Naopak Francis Bacon (1561-1626) přichází s jinou reakcí, než s jakou přišel More či Campanella. Jedná se o velmi renesančního člověka, který byl filozofem ale zároveň také historikem, politikem, právníkem ale hlavně vědcem. Také se nechá inspirovat obdobím, kdy jsou významné zámořské objevy, nicméně klade důraz na vědecký pokrok ve společnosti, a naopak se tolik nevěnuje sociálním problémům společnosti své doby.

Jeho dílo je vystaveno na naprosto odlišných základech, a tím tedy není jeho utopie vyloženě sociální, nýbrž se jedná o stát řízený vědou.

Podstatné je určitě zmínit Baconovo dílo „Nová Organon“, kterou poprvé vydal v roce 1620. Vědou se zabýval prakticky celý život, nakonec ho i tento jeho zájem a nadšení pro vědu zabil. Bacon zemřel na nachlazení při svém experimentu, kdy chtěl dokázat, že chlad pomáhá proti rychlému kažení masa.¹⁰⁸

I jeho Nová Atlantida je opět zasazena na odlehlé a nepoznané místo, konkrétně tedy ostrov. Jedná se o klasickou formu fiktivního cestopisu jako u předchozích dvou utopií. Název Nová Atlantida má představovat nedosažený cíl. Bacon se ale odkazuje také na Platóna a na bájnou Atlantidu.¹⁰⁹

Knih je ale naopak psaná formou vypravování a nebyla dokončena, tedy se nejedná o detailně propracované dílo. Zároveň Bacon neklade za důležité odstranění soukromého vlastnictví. Rozhodně je nutné říct, že se nejedná o souvislý a ucelený koncept státního zřízení, ve svém díle nic takového nepopisuje, a naopak klade důraz na oblast poznání a vědy. Knihu Bacon nedokončil, takže většina knihy popisuje pouze doplutí evropské posádky k břehům ostrova a jejich první kontakt s odlišnou kulturou a vědeckým zaměřením.

¹⁰⁷ Tommaso Campanella, *Sluneční stát*, str. 49-50.

¹⁰⁸ Vladimír Naxera a Ondřej Stulík, *Komparace sociálních utopií*, str. 47.

¹⁰⁹ Tamtéž.

5.1 Geografická forma Nové Atlantidy

Jedná se o ostrov, který leží někde v Jižním oceánu. Bacon blíže nepopisuje kde, nicméně se jednalo o ostrov tak vyspělý a bezchybně fungující, že se tehdejší král Šalomon rozhodl tento stav udržet a vydal tomu pomocné zákony. Jedním z nich byl i zákaz vstupu cizincům na pobřeží jejich ostrova. I přesto se ale jedná o lid, který se cizích vlivů nebojí, naopak rád poznává vše nové a dosud nepoznané, ale jejich dobrý základ státu se nesmí stát kořistí cizinců. Základním prvkem této společnosti a její fungování je podmíněno vědou a poznáním.¹¹⁰

Tento král založil i řád, který nazývají Dům Šalomounův. V tomto spolku se shromažďuje veškeré vědění. Kvůli poznání vysílají i průzkumníky, kteří v utajení odhalují cizí kraje a mravy. Nejde jim o bohatství v materiálním smyslu, opravdové bohatství vnímají v poučení, v poznání.¹¹¹

V knize je cítit velmi silné ovlivnění náboženstvím, na ostrově dokonce panuje přesvědčení, že božské poznání by mělo prosvítit všechny kouty světa.¹¹² Je zde ale náboženská snášenlivost. Bacon často zmiňuje i židovský vliv, kdy se objevují jména právě jako král Šalomon, Abraham apod. Jsou zde často zmiňováni židé, například kupec Joabin. Náboženství není důvod k vzájemné nenávisti mezi občany.¹¹³

5.2 Věda v čele Nové Atlantidy

Nemůžeme zde mluvit o vyloženě politickém uspořádání tohoto utopického státu. Tím hlavním a nejdůležitějším řádem je Dům Šalomounův, který je zároveň i domem moudrosti. Bacon vlastně v díle dává výčet všeho, co na ostrově svedou.

Hlavním cílem je prozkoumat naprosto všechny přírodní jevy, zákony, seznámit se změnami a proměnami, poznat meze lidského vědění, a to za pomoci několika prostor. Těmi jsou podzemní místnosti a kryty, hlubiny a chodby, které se mohou mnohdy táhnout i do hloubky třech mil. Takovým podzemním místům se říká spodní pásmo. Vyrábí v nich umělé drahokamy, vytvářejí se nové kovové substance apod. Zároveň tam uzdravují nemocné, snaží se úspěšně prodlužovat lidský život. Nachází se tam ale také doly, kde si chystají hlinu na porcelán.¹¹⁴

¹¹⁰ Francis Bacon, *Nová Atlantida*, str. 43-44.

¹¹¹ Tamtéž, str. 48-49.

¹¹² Tamtéž, str. 49.

¹¹³ Tamtéž, str. 58-59.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 68-69.

Mimo to mají i věže ve vysokých horách, těm říkají nejvyšší pásmo, a zkoumají zde meteorologii a původ mnohých meteorologických jevů či dokonce padání hvězd.

Mezi nejvyšším a nejnižším pásmem se nachází střední pásmo, které slouží opět k vědeckým účelům.¹¹⁵

Vlastní také mnoho sladkých i slaných jezer, které rovněž využívají ke svým pokusům. Čistí vodu, získávají z ní sůl a další látky. Vlastní i léčivé prameny, lázně, léčebné místnosti, díky kterým dokážou předcházet mnoha nemocem nebo je léčit.¹¹⁶ Zkrátka mají všechno, na co si jen člověk dokáže vzpomenout. Vše za účelem vědeckého pokroku. Navíc se jedná o velmi rozsáhlý vědecký záběr. Baconem popisovaný utopický národ zná odpovědi na všechny otázky. V mnoha ohledech Bacon vlastně predikuje naši současnost.

Píše zde například i o stroji, který dokáže překládat do různých cizích jazyků, o nahrávání zvuku a jeho dalším přehrávání, o strojích, které létají jako ptáci, jejich lidé také umí ukázat, z čeho se skládá lidská moč a krev.¹¹⁷

To vše už v našem světě není pouhá utopická představa, nýbrž naprosto běžná věc našich všedních životů.

Zároveň se také jedná o národ, který nenávidí lež a podvod. Za tento prohřešek následuje přísný trest, mají na to zákony. Nikdo také nesmí využít nevědomosti jiných.¹¹⁸

Práce jejich řádu je postavena na práci jeho členů. Například dvanáct členů je neustále na cestách v jiných zemích, kde sbírají nejrůznější materiály, nákresy a další věci, které lze použít k vědeckému bádání. Další tři členové vyrážejí sbírat materiály o tajných pokusech a příslušnou literaturu jiných národností. Další tři sbírají po celém světě informace o mechanických vymoženostech a strojích, těm se říká. Jiní tři cestují po světě a informují o všem, co se kde děje. Následující trojice shromažďují hesla, zjišťují, co je pravda a co lež. Poslední tři zkoumají nové řády či uspořádání všedních věcí, zajímají se o vše tajemné a kouzelné.¹¹⁹

Kvůli každé záležitosti svolávají porady a kongresy. O všechno se zajímají, avšak ne slepě ale všechno prozkoumávají ze všech možných úhlů. Ti, kteří prohlédnou tajemství dané záležitosti, najdou podstatu jsou Inokulátoři či jinak znalci.

¹¹⁵ Francis Bacon, *Nová Atlantida*, str. 70.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 71-73.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 81-84.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 88.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 88-89.

Všechna nová poznání se dostávají k lidem díky další trojici, která všechno zachycuje a uvádí ve všeobecnou známost tiskem. Nejdřív je ale vždy porada, na které se určí, co je třeba nechat lidem skryto a co jim je naopak nutné sdělit.¹²⁰

5.3 Život obyvatel ve státě vědy

Výprava vypravěče, který se se svou posádkou musel vylodit na tomto ostrově se účastnila i rodinné slavnosti, kterou hradí rodině vláda. Činně se jí může účastnit pouze ten, kdo doloží, že má třicet živých potomků a dědiců. Účastní se jí i nejvyšší úřad, jehož úlohou je kontrola plnění usnesení, případné nezachování se dle nich vede tento úřad k navrácení jedince zpět na lepší cestu. Zároveň se tím ale také vyjadřuje úcta, kterou projevuje i sám vladař, který si váží takových občanů, kteří početně navýšili obyvatelstvo ostrova.¹²¹

Na takové slavnosti si otec rodiny, zvaný v knize „Tirsanus“, volí z jednoho ze svých synů jako svého zástupce, který poté získá mnoho pravomocí.

Po této slavnosti se koná večeře, kdy se otec rodiny těší velké vážnosti. Například se žádný z jeho potomků nesmí posadit dříve než on sám, a obsluhují ho. Jedná se o takovou oslavu rodiny.

Co se týče manželského modelu, ten je jasně dán, mají zde pro něj mnoho dobrých ustanovení. Na ostrově odsuzují mnohoženství, nelíbí se jim ani představa sňatku pro jeho výhody jako je věno, přízeň apod. Odsuzují manželský model, který funguje jinde, protože takové páry nechtějí potom zplodit děti. Děti jsou ale údělem přírody. Dokonce při provinění trestají více svobodně než ty v manželství. Netrpí se zde mnohoženstvím. Lidé se nesmí zkazit oplzlostí, protože se jim potom tradiční manželství přičítá.¹²² Sňatek je platný pouze v případě, že je k němu dán souhlas rodičů a uplynul alespoň měsíc od seznámení páru.¹²³

Jejich národ je skutečně, co se týče manželství, velmi cudný. Je také postaven na sebeúctě mužů a žen, které je potřebné stejně jako náboženství.¹²⁴

¹²⁰ Francis Bacon, *Nová Atlantida*, str.90-91.

¹²¹ Tamtéž, str. 52-55.

¹²² Tamtéž, str. 61.

¹²³ Tamtéž, str. 63.

¹²⁴ Tamtéž, str. 62.

6 Jednotlivé podoby utopických společností ve vybraných renesančních dílech

S koncem středověku a nástupem renesance přichází i romány o fiktivních společnostech, jejichž děj se odehrává mimo čas a na odlehlých, jinou společností netknutých místech, protože „země, kam každý může cestovat, není vhodná k tomu, aby se stala vzorem společenské dokonalosti.“¹²⁵ Sociální utopie a jejich popularizace je dána postupným nástupem kapitalismu a samotným vlivem renesance, která sebou zároveň přinesla návrat k antické literatuře a také zámořské plavby.¹²⁶

Například More své dílo píše v době, kdy Španělé objevovali dosud nepoznané oblasti Jižní Ameriky.¹²⁷

Autoři se snaží poukázat na nedokonalost své doby, a dokonalost se snaží nalézt na neznámých místech. Jelikož se jedná o období rozmachu zámořských plaveb, je jasné, že autoři své představy o ideálním státu zasadily právě do takových míst.

Renesanční utopisté zůstávají při podrobném popisu dokonale fungující společnosti, než aby změny prováděli pomocí nějakého fyzického počinu. I to je jeden z rysů utopického žánru, a sice zůstat při pouhém fantazírování. Přesto autoři utopických děl vyjadřují svůj totální nesouhlas s existujícím světem. Aktuální možnosti je nedokážou uspokojit, proto projektují novou a lepší společnost.¹²⁸ Ani tak nám ale nedávají recept na to, jak se taková společnost vybuduje. Pouze nám popisují, jak to v ní funguje.

Základní podobnosti u mnou výše uvedených děl je, že se jedná o místa odtržená od okolního světa, navíc se jedná o tři státy, které se nachází na třech ostrovech. Tedy styk s okolními národy je naprosto minimalizován, aby daná společnost nebyla zkažená jinými národy. Nebo se naopak jedná o národy, které se zkazit nenechají, a naopak potají inklinují k průzkumům všech zákoutí světa. Ovšem v naprostém utajení, aby nikdo neodhalil jejich tajemství.

Jedním z elementárních rysů ve výše zmíněných utopických dílech je absence soukromého majetku. U něj se renesanční autoři jasně shodují na tom, že pouze budí závist a je jedním z hlavních problémů společnosti. Naopak mluví o společném majetku, životě bez válek a náboženských neshod. Thomas More nám ve svém díle demonstruje názor o tom, že soukromý majetek lidí odtrhává od skutečného veřejného zájmu. Na

¹²⁵ Jerzy Szacki, *Utopie*, str. 34.

¹²⁶ Milan Šimečka, *Sociální utopie a utopisti*, str. 31.

¹²⁷ Emanuel Rádl, *Dějiny filosofie II.*, str. 105.

¹²⁸ Jerzy Szacki, *Utopie*, str. 20.

Utopii jasně ukazuje, že lidem vlastně stačí pouhé vědomí, že o ně bude postaráno. Lidé s tímto vědomím pak nesoustředí veškeré své síly na to, že musí dbát především na sebe a své přežití, ale dbají i na ty druhé. Zároveň nám představuje opravdové bohatství, které není v soukromém vlastnictví. Naopak bychom ho měli vidět v životě bez starosti a strachu o vlastní živobytí.

Takže závěrem v Morově díle vidíme, že ze soukromého vlastnictví a touze po něm, vlastně pramení veškeré lidské rozkoly. Lidé se kvůli němu okrádají, boháči berou z vyměřené mzdy chudákům a vlastně se snaží získat víc a víc, co by mohli ještě vlastnit. Přitom jde o zbytečnosti. Chudobu dává More za vinu penězům, bez nich by jí nebylo. Bohatství jasně definuje takto: „*Tento pekelný had, klouzající po lidských hrudích, stahuje lidi a brzdi je jako lodní štítonoš, aby se neubírali lepší cestou života.*“¹²⁹

Dalším takovým elementárním znakem je právě bezvýznamnost zlatých či stříbrných peněz. Přesto jsou však platidla podstatná v obchodě s okolními zeměmi. Tedy More i Campanella jsou v souladu s tím, že peníze v jejich státech nejsou třeba, avšak v obchodě s jinými státy jsou podstatné. Jelikož vnitrostátně nikdo peníze nepotřeboval, měli utopičtí autoři představu, že to oni zvrátí škodlivý dopad peněz na lidské povědomí.¹³⁰

Ukazují nám nové celospolečenské ideály, díky kterým by se lidem žilo mnohem lépe. Věnují se tématům od šlechtění dobytka, výchovy dětí, ošacení až po řízení samotného státu. Zde je hlavním společným rysem to, že v čele státu by měla být jedna vůdčí osobnost, ta nejmoudřejší, která bude spravedlivě vládnout. Tento ideál spravedlivého vladaře pochází už od Platóna, který nám zároveň jako první bere iluze o tom, že lidé by si měli být rovni. To je dle něj základní problém společnosti, protože lidé si nemohou být rovni z toho důvodu, že by potom každý chtěl vládnout a nechtěl by být například pouhým řemeslníkem či zemědělcem. Naopak Platón tvrdí, že každý člověk by měl patřit do nějaké třídy, která má své výsady, a kde každá z nich má své výhody i nevýhody, které by měl daný jedinec přijmout.

Zajímavým poznatkem je pro mě i to, že zde vlastně neexistují lidská práva či dokonce nějaká lidská svoboda. Ty jsou ustavičně ničeny nejrůznějšími nařízeními a zásahy do soukromého života běžných obyvatel. Utopičtí autoři, to dokonce považují za důležité ve prospěch státu jako celku. Dokonce Campanella ve Slunečním státě rozpracoval i to, jaký pohlavní život mají jeho obyvatelé vést. Přesto však vykresluje občany takového státu za poslušné a naprosto oddané takovému systému.

¹²⁹ Thomas More, *Utopie*, str. 118.

¹³⁰ Richard Saage, *Politische Utopien der Neuzeit*, str. 36.

Dalším společným rysem je připravenost na válku. More u ní není tak radikální, na válku by najal žoldnéře, aby neohrožoval svůj lid. V Utopii odmítá i lov, který považuje za záležitost otroků, a který mu válku evokuje. Campanella je oproti němu opět o něco radikálnější, ten je na válku připraven důkladně, lov nepovažuje za nic špatného. Obyvatelé jeho Slunečního státu jsou na ní připraveni, protože jim okolní státy závidí jejich ideální zřízení. Proto počítají s nějakým válečným výpadem od okolních států. V Nové Atlantidě by válku chtěli vyhrát pomocí pokrokových vynálezů.

Další bod, na kterém se prakticky všichni utopisté shodují je zemědělství. Všichni obyvatelé utopických států jsou navíc prapůvodem zemědělci, tedy toto povolání je všem společné. Pro ně neexistuje člověk, jehož řemeslem je zemědělství. Provedení sklizně je pro utopisty veřejná povinnost, na které se podílí všichni, všichni ji ovládají a která má státní charakter. Stejně je na tom i přidělování surovin, výkup zboží a jeho skladování. Vše je regulováno státním systémem.¹³¹

Následující totožný názor zastávají utopičtí autoři na krátkou pracovní dobu. Například v Utopii obyvatelé pracují šest hodin denně, ve Slunečním státě dokonce jenom pět. To ale naprosto stačí, protože obyvatelé se věnují jen opravdu důležitým povoláním. Naopak v Nové Atlantidě jsou její obyvatelé jiní. Je to možná zapříčiněno i vlivem jejich pokrokovosti, ale u nich se zbytečná řemesla jako například povolání pážete, pokud to ovšem vůbec lze nazvat řemeslem. Toho se u Mora nebo Campanelly nedočkáme. Tam se naopak dbá o podstatnou práci pro lid a zároveň dost času na sebevzdělávání obyvatel. Nikdo navíc nepodléhá nějakým pochybným zábavám, které autoři shodně vidí v nevěstincích, hospodách či dokonce hrách jako jsou kostky či šachy.

Základním důvodem sepsání utopických děl u všech mnou popisovaných autorů je ale nespokojenost s tehdejší dobou, ze které pramení touha vyjít se svou nespokojeností ven a nastínit společenské problémy. I proto díla obsáhnou naprosto vše, co formuje společnost.

Každý z autorů nám popisuje podobu státu, která mu přijde nejlepší. Jestli je pro autory všech mnou prezentovaných děl něco podobného, tak je to jejich názor na vládce. Všichni tři prosazují v čele jejich ideálního státu vysoce vzdělaného panovníka. Všichni odsuzují, že se někdo stává váženým na základě svého statusu syna vládce či zvolením mocnou stranou. Naopak zastávají názor, že vzdělaný vládce bude také moudrým a spravedlivým, zároveň tedy lepším než někdo, kdo je nevzdělaný ale je synem vladaře. Je to tedy opět

¹³¹ Richard Saage, *Politische Utopien der Neuzeit*, str. 35.

jasný kontrast k době autorů, kdy cítí, že je ve společnosti celkově špatně nastavený žebříček hodnot.

Francis Bacon nám naopak ukazuje jiný typ utopie, která je psána vyprávěním a zdaleka není tak moc podrobná jako dvě předchozí. Jeho stát je jiný i v tom, že on své literární obyvatele klidně zdobí drahým kamením a kovy, a obléká je do okázalých kusů oblečení. Ukazuje nám stát postavený na vědě, výzkumu a poznání. Tedy Bacon nám sice nepředkládá iluzi dokonale propracovaného státního systému, nevnukává myšlenku o zrušení soukromého vlastnictví, ale ukazuje nám, že právě bohatství tkví v poznání. Jako kdyby celá jeho Nová Atlantida říkala, že stačí být vzdělaný a štedrý. Takže Bacon jako jediný z mnou zmiňovaných autorů vnímá moc ve vědění.

7 Interpretace utopií s ohledem na současný svět

Domnívám se, že ani jedna z výše prezentovaných utopií by v dnešním světě neuspěla. Utopií v tomto smyslu, jaké byly psány v renesanční éře už zdaleka není tolik. Naopak přibývá mnoho dystopií, kde se setkáváme s nejhoršími možnými scénáři našeho světa. Tedy dříve autoři psali především o možném zlepšení, dnes jsou mnohem zajímavější příběhy s katastrofickým či až naprosto fantastickým scénářem.

Všechny renesanční utopie v mojí práci se soustředí na blaho a funkci obecně celé společnosti. Berou společnost jako samostatný, ojedinělý organismus, ve kterém není místo pro individuálního jedince. Ten je v utopiích jasně začleněn, má svou roli, je mu přesně určeno, jak se má chovat, co má, a naopak nemá dělat, jaký oděv má nosit, kdy má pracovat apod. Všechno směřuje k prospěchu státu, avšak lidská individualita je zcela opomínána. Jedinec se pro prospěch celku musí vlastně obětovat. Občané v takových společnostech jsou zcela zbaveni lidských práv, v Campanellově Slunečním státě se dokonce dobrovolně matky vzdají dítěte, a dají jeho výchovu do rukou státu. Na jednu stranu utopie přichází v několika ohledech s ideami, které mají něco do sebe. Přesto však převažuje stereotyp a hlavně diktatura.

Mezi dobré myšlenky, které lze v utopických dílech najít, například patří nižší pracovní doba či prosazovaná zjednodušenost zákonného systému, která v naší současnosti přerostla v byrokratický moloch. Plus lze vidět i v lepších sociálních vztazích, které autoři budují na absenci soukromého majetku, protože tím vymýtli závist. Ve všech dílech je i prosazována úcta ke starším, moudřejším. Mladší musí sloužit starším, a aby mohli dosáhnout určitého postavení, musí prokázat nějaké kvality.

Přesto se však nejedná o dokonalé státy, kam by se dnešní lidé hromadně hrnuli, protože je zde spíše převaha špatných faktorů, mezi které patří nesvobodnost ve volbě partnera, již zmiňované odebrání dětí, nemožnost mít vlastní domov, či dokonce nemožnost zvolit si sám zaměstnání. Jistě by byl v dnešní době problém i předem nařízené oblékání či zákaz zkrášlování. Žijeme v době individualismu, v povrchní době, kdy se všichni chtějí svým způsobem odlišovat, nikdo nechce být stejný jako ostatní. Navíc nám sociální sítě téměř diktují, že musíme být všichni dokonalí.

Všechny výše zmíněná opatření by rozhodně vedla k tomu, že by se třeba eliminovala závist, kterou považují utopičtí autoři za hlavní nešvar a problém společnosti. Přesto to není podoba společnosti, kde budou všichni lidé šťastní.

Autoři totiž sice popisují dokonalou společnost s dobrými sociálními vztahy mezi občany, absencí závisti apod. Nedávají nám však návod na změnu lidské mentality. Domnívám se, že i přes veškeré jistoty, které nám utopičtí autoři nabízejí, by se vždy našel někdo, kdo by daného systému zneužíval a chtěl by se mít ještě o něco líp.

Dnešní utopisté by museli klást spíše důraz na individualitu jedince. Rozhodně by nešlo někoho tak snadno začlenit na předem vymezené místo ve společnosti. Možná je to zapříčiněno i historickým vývojem, kdy jsme mnohem náročnější, žijeme *de facto* v blahobytu, o naše základní potřeby je mnohem lépe postaráno. Přesto lze v naší společnosti vnímat podobný problém, jaký řešili už v renesanci. Tím myslím špatně nastavené společenské hodnoty, kdy se více peněz dostává fotbalistovi než třeba doktorovi. Takový fotbalista si navíc vydělá horentní sumy peněz, a na druhé straně zeměkoule umírají děti hlady.

Vlastně jeden problém přetrvává i dnes, a tím je nerovnoměrné rozložení majetku. Snad by mohlo být utopií dneška dosáhnout obecně vyrovnaného stavu, tedy aby nikde nebyl zbytečně velký přebytek, avšak ani úplný nedostatek. Je ale asi naprosto nemožné, vytvořit stát, který by vyhověl nám všem. I přes to, že máme mnoho zkušeností z naší historie, jsme nedocílili dokonalého uspořádání.

Autoři se neshodují na jednom společném ideálu a všichni představují společnost s jasně nastavenými mantinely, kde je každá i všední záležitost v běžném dni člověka, jasně předurčená, a ještě je to pro blaho člověka.

Závěr

První část této práce vymezila termín utopie, jako představu ideálního státu, který se nachází na odlehlých místech mimo náš čas. Zároveň byl termín utopie zasazen do historického a literárního kontextu, kde jsem došla k závěru, že myšlenka utopie jako takové se zrodila již u Platóna, avšak název ji dal až Thomas More.

Jednotlivé kapitoly se věnují nejdříve představení daných utopických renesančních autorů, kterými jsou Thomas More, Tommaso Campanella a Francis Bacon. Zjistíme, že vznik jejich utopických děl, je zapříčiněn dobou, ve které žili. Na základě znepokojivé společenské situace, si autoři pokládali mnoho normativních otázek, které spojili v propracované celkové vize utopických států. Práce se následně zaměří na popis jednotlivých utopických států, jak jej popisují samotní autoři. Nejprve představí její geografii, politické uspořádání daných společností, a nakonec i život běžných obyvatel.

Druhá část se již zabývá komparací utopických společností. Řeší jejich postoj k soukromému vlastnictví, zákonodárství a také morálku daného společenství. Vyzdvihuje společné rysy utopických států, což je například představa spravedlivého a moudrého vládce či důraz na vzdělání, zemědělství a zákaz zahálky.

Zjistila jsem, že cílem všech utopických děl byla kritika soudobých poměrů v současnostech jednotlivých autorů. Tedy jejich vize ideálních států skrývali kritický postoj k dané době. Základy ucelenosti jednotlivých států jsou odlišné, příkladem je More, který klade důraz na rodinu a odstranění soukromého majetku. Naopak Campanella přichází až s totalitní kontrolou obyvatelstva, vyžaduje poslušnost státu a zároveň také odmítá soukromé vlastnictví. Bacon zase vidí klíč v poznání, které považuje za jediné možné bohatství, a tak proto razantně neodmítá právo na soukromý majetek. Popisují nám dokonalou společnost, avšak nedávají žádný návod pro změnu lidské povahy, která by jistě byla zapotřebí pro uskutečnění jejich utopických vizí. V utopiích vidím spíše důraz na blaho pro společnost jako jeden velký organismus, avšak je zde opomínána individualita jedince.

Na konci práce je pokus o interpretaci utopií s ohledem na současnost, kde jsou vyzdvíženy body, které by jistě našly uplatnění i v naší době, například tedy jednodušší zákonodárství, které je pochopitelné pro všechny. Lze sem ale i zařadit pracovitost či důraz na sebevzdělávání či jisté morální hodnoty. Některé myšlenky jsou tedy použitelné i dnes, ovšem mnoho z nich jich bylo zneužito diktaturou, pokud mluvíme například o šlechtění dokonalého člověka u Campanelly. Domnívám se tedy, že utopie nejsou pouze nevinné ideje o bezchybně fungující společnosti, protože v určitých ohledech omezují

lidskou svobodu, berou právo vlastní volby a rozhodnutí. Z toho pro mne vyplývá výrok K. R. Poppera, který řekl, že ti, kdo chtějí vybudovat nebe na zemi, vytvoří jenom peklo.

Přesto se však domnívám, že bychom se utopických myšlenek neměli úplně vzdát, protože se v nich může skrývat možný pokrok pro lidstvo.

Seznam použité literatury

Primární literatura

BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Překlad R. J. Vonka. Praha: Upravil a vytiskl F. J. Müller, 1938, 94 s. ISBN není uveden.

CAMPANELLA, Tommaso. *Sluneční stát*. 2. vyd., (v MF 1.). Překlad Jiřina Mohylová, Otakar Mohyla. Praha: Mladá fronta, 1979, 120 s. Edice Prameny, č. 30.

MORE, Thomas. *Utopie*. 2. vyd. Přeložil Bohumil Ryba. Praha: Mladá fronta, 1978, 160 s. Edice Prameny, č. 26. ISBN není uveden.

Sekundární literatura

AINSA, Fernando. *Vzkříšení utopie*. Brno: Host, 2007. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-214-5.

BAKEŠOVÁ, Alena. *Filosofický slovník*. V Praze: Knižní klub, 2009. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-2582-1.

BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*. Olomouc: Fin, 1995. ISBN 80-7182-014-8.

HAVLÍČEK, Aleš. *Je morův spis "Utopie" utopický?* In: Reflexe 30. s. 29-45. ISSN 0862-6901.

KŘIVSKÝ, Petr. *"Šťastný ostrov" Thomase Mora*. In Utopie. MORE, Thomas. 2. vyd. Přeložil Bohumil Ryba. Praha: Mladá fronta, 1978, 160 s. Edice Prameny, č. 26.

LEVITAS, Ruth. *Utopia as method: the imaginary reconstruction of society*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 0230231977.

MANNHEIM, Karl. *Ideologie a utopie: přednášky a eseje*. 1. vyd. Překlad Dušan Prokop. Bratislava: Archa, 1991, 357 s. ISBN 80-7115-022-3.

NAXERA, Vladimír a Ondřej STULÍK. *Komparace sociálních utopií*. Brno: Václav Klemm, 2012, 144 s. ISBN 978-80-904083-5-7.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-721-4.

RÁDL, Emanuel. *Dějiny filosofie II. – Novověk*. Praha: Votobia, 1999. ISBN 80-7220-064-X.

RICOEUR, Paul. *Lectures on Ideology and Utopia*. New York: Columbia University Express, 1989.

ROTHSTEIN, Edward; MUSCHAMP, Herbert; MARTY, Martin. *Visions of utopia*. Oxford University Press, 2003.

SAAGE, Richard. *Politische Utopien der Neuzeit*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, c1991. ISBN 3534090918.

SZACKI, Jerzy. *Utopie*. 1. vyd. Překlad Jan Sedláček. Praha: Mladá fronta, 1971, 112 s. ISBN není uveden.

ŠIMEČKA, Milan. *Sociálne utópie a utopisti*. Bratislava: Osveta, 1963. Malá moderná encyklopédia.

TAMPIEROVÁ, Helena. *Thomas More - státník a teolog*. Brno: L. Marek, 2002. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-34-7.